

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Hudební činnosti podporující logopedickou prevenci dětí předškolního věku

Vedoucí práce: Mgr. Josef Nota, Ph.D.

Vypracovala: Ludmila Holejšovská

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

20. 3. 2017 v Českých Budějovicích

.....

Ludmila Holejšovská

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu Mgr. Josefu Notovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady i ochotu, kterou mi při zpracování této práce věnoval. Velké díky patří paní učitelkám Mgr. Nicol Hovorkové a Mgr. Kateřině Kravarové, DiS., za odbornou pomoc a dětem ze třídy Štěňátek MŠ Kubatova v Českých Budějovicích za milou spolupráci v praktické části. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, která mě podporovala během mého studia.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na logopedickou prevenci a rozvoj komunikačních dovedností dětí předškolního věku. K výběru tématu „Hudební činnosti podporující logopedickou prevenci dětí předškolního věku“ mě motivovala nejen má velká záliba v hudbě a zpěvu, ale i nepřehlédnutelný nárůst logopedických vad. V dnešní uspěchané době nemá hudba a zpěv v životě tak velký prostor jako dříve. Domácí zpívání už se stává pouhou výjimkou i přesto, že pro správný vývoj řečových schopností dítěte je činností nenahraditelnou. V teoretické části se zaměřuji na charakteristiku řeči předškolních dětí. Popisuji nejvyskytovanější logopedické vady, jejich prevenci i možnosti jejich prevence pomocí hudebních činností. Praktickou část bakalářské práce tvoří metodický sborník s názvem „*S písničkou od podzimu do léta*“ zaměřený na hudební činnosti a logopedickou prevenci, který jsem sestavila a vyzkoušela v praxi. Součástí je reflexe.

Klíčová slova: logopedická prevence, předškolní věk, hudební činnosti, řeč, zpěv

Abstract

This bachelor thesis deals with logopaedic prevention and the development of communication skills of preschool children. My choice of the topic “Musical activities supporting logopaedic prevention in preschool children” was motivated not only by my fondness for music and singing, but also by noticeable increase in incidence of speech impediments.

In today’s hectic world, music and singing lost its importance that it used to have in our lives. Singing at home has become an exception despite the fact that it is crucial for the healthy development of communication skills of a child.

The Theoretical part of the thesis analyses the characteristics of the speech of preschool children, it also describes the most frequent speech impediments and their prevention including musical activities. The Practical part of this bachelor thesis consists of a methodical collection called “With a song from autumn to summer” that is focused on musical activities and logopaedic prevention, which I compiled and applied in practice and in reflection.

Key words: speech impediments, speech impediments prevention, preschool age, musical activities, singing

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Komunikace a řeč v předškolním období.....	8
1.1 Ontogenetický vývoj řeči	9
1.2 Jazykové roviny řeči	11
2 Logopedická prevence a podpora rozvoje komunikačních kompetencí v předškolním věku	13
2.1 Dechová a fonační cvičení	14
2.2 Rozvoj motoriky mluvních orgánů.....	14
2.3 Sluchové vnímání a fonemická diferenciacce	14
2.4 Zrakové vnímání	15
2.5 Hrubá motorika	15
2.6 Jemná motorika a grafomotorika	15
3 Deficity komunikační schopnosti v předškolním věku.....	16
3.1 Narušený vývoj řeči	17
3.1.1 Opožděný vývoj řeči.....	17
3.1.2 Vývojová dysfázie.....	18
3.2 Poruchy artikulace	19
3.2.1 Dyslalie	19
3.2.2 Vývojová dysartrie	20
3.3 Poruchy plynulosti a tempa řeči.....	20
3.3.1 Kóktavost - balbuties	21
3.3.2 Breptavost – tumultus sermonis	22
3.4 Poruchy zvuku řeči.....	22
3.4.1 Huhňavost – rinolalie	22

3.4.2 Palatolalie.....	23
3.5 (S)Elektivní mutismus.....	23
3.6 Poruchy hlasu.....	23
4 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání	25
4.1 Rámcový vzdělávací program	25
4.2 Zpěv	27
4.3 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání.....	28
PRAKTICKÁ ČÁST	29
5 Využití vlastních námětů pro podporu logopedické prevence v MŠ.....	29
5.1 ZÁŘÍ Začíná podzim.....	33
5.2 ŘÍJEN Zvířátka	36
5.3 LISTOPAD Pohádka	40
5.4 PROSINEC Čerti straší	43
5.5 PROSINEC Blíží se Vánoce.....	45
5.6 LEDEN Padá vločka za vločkou.....	48
5.7 ÚNOR Čeká nás maškarní ples.....	51
5.8 BŘEZEN Hurá, jaro je tu	54
5.9 DUBEN Velikonoce.....	56
5.10 KVĚTEN Maminka má svátek	58
DISKUZE.....	61
ZÁVĚR.....	64
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
SEZNAM TABULEK.....	70
OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY	71
SEZNAM OBRÁZKOVÝCH PŘÍLOH	77
NOTOVÉ PŘÍLOHY	78

SEZNAM NOTOVÝCH PŘÍLOH	86
SEZNAM GRAFŮ	86

ÚVOD

*„Hudba a rytmus nacházejí cestu k nejskrytějším místům duše.“
(Platón)*

Při výběru tématu své bakalářské práce jsem se dlouho nerozhodovala. Již od malička mám díky svým rodičům vřelý vztah k hudbě, která mě provází celým životem. Když jsem byla malá, maminka mi často zpívala a nechávala „muzicírovat“. Tím ve mně nejspíš probudila vztah k hudbě. Před spaním zpívala ukolébavky, přes den nechávala hrát na hrnce a na pokličky, pouštěla lidové písničky - tenkrát ještě z kazety. Zpěv a hudba byly součástí mého života už od dětského věku. Proto jsem se už v první třídě rozhodla učit se hrát na zobcovou flétnu. Následovalo sedmileté hraní na klavír a čtyřleté hraní na příčnou flétnu. Navštěvovala jsem hodiny zpěvu.

V dnešní době se od zpěvu upouští a to je podle mého názoru obrovská škoda (Kutálková, 2005). Zpěv podporuje nejen rozvoj hudebních schopností, ale i řečových dovedností. Z tohoto důvodu se chci ve své bakalářské práci zabývat nejen hudebními činnostmi, ale i činnostmi logopedické prevence, ve kterých vidím spojitost. Z těchto důvodů jsem se rozhodla pro téma „Hudební činnosti podporující logopedickou prevenci dětí předškolního věku“.

V teoretické části se pokusím přiblížit předškolní období, s hlavním zaměřením na komunikaci a řeč v tomto věku. Dále se budu zabývat nejčastějšími logopedickými vadami, které se v předškolním věku objevují. Také se budu věnovat popisu hudebních činností v mateřské škole a jejich pozitivních účinků na dítě předškolního věku.

Praktická část bude kvalitativním typem výzkumu – akční výzkum. Složena bude ze čtyř částí – plánování, akce, pozorování a reflexe. Zahrnovat bude metodický zásobník. Součástí a hlavním motivem každé lekce bude vždy jedna píseň aktuální pro dané období. Do hudebních činností zařadím jak činnosti pěvecké, tak instrumentální, poslechové i hudebně – pohybové. K tomu doplním logopedické činnosti – dechová a artikulační cvičení, cvičení sluchové a zrakové diferenciaci, rozvoj hrubé i jemné motoriky, které budou motivovány aktuální písní. Tyto činnosti vyzkouším v mateřské škole v Českých Budějovicích, v logopedické třídě zřízené při běžné MŠ.

TEORETICKÁ ČÁST

V této části bakalářské práce se budu zabývat problematikou řeči dítěte předškolního věku, jejím ontogenetickým vývojem a jazykovými rovinami. Dále budu charakterizovat možnosti logopedické prevence a rozvoje komunikačních dovedností dítěte předškolního věku v mateřské škole. V dalších kapitole stručně charakterizuji nejčastější logopedické vady u dětí. Poslední kapitolu tvoří informace o možnostech hudebních činností zakotvených v Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

1 Komunikace a řeč v předškolním období

Předškolní období je část života člověka, které trvá od 3 do přibližně 6 let. Je ukončeno nástupem dítěte do školy (Vágnerová, 2000). Jedinec se rozvíjí v mnoha směrech, tedy i v oblasti řečové a komunikační.

„Člověk je tvor společenský, je schopen s ostatními lidmi komunikovat“ (Klenková, 2006, str. 25).

Verbální schopnosti se u dětí v předškolním období zdokonalují, jak ve formě, tak v obsahu. Verbální kompetence se rozvíjí při komunikaci s dospělými i s vrstevníky. Dle Vágnerové jsou v tomto období důležité otázky typu „proč“, kdy si dítě nejen obohatí znalosti, ale také rozvíjí správné vyjadřování. Děti se učí napodobou mluvního projevu lidí, se kterými žijí a komunikují. Od dospělých se učí a napodobují gramatická pravidla. V předškolním věku nejsou v dětském projevu zvláštností různé nepřesnosti a agramatismy. Dítě v předškolním věku dokáže vyjádřit své názory i pocity (Vágnerová, 2000). Dle Vágnerové (2000) má komunikace předškolního dítěte typický rys zvaný egocentrismus. Je běžné, že předškolák komunikuje pouze v oblasti své vlastní zkušenosti a domnívá se, že posluchač ví to samé, co on. V komunikačním projevu předškolního dítěte se často objevují formální nedostatky, jedná se o dyslálii neboli patlavost.

Dyslalie může mít mnoho příčin. Například nezralost v oblasti motoriky mluvidel, nezralost sluchové diferenciaci, nedostatečná jazyková zkušenost anebo chybějící oprava chyb ze strany dospělého (Vágnerová, 2000).

Řeč je specificky lidskou schopností, která není vrozená. Dispozice, se kterými se narodíme, se rozvíjí až při verbálním styku s okolím (Klenková, 2006).

Řeč je nejobvyklejším způsobem, jakým se lidé dorozumívají. Komunikace se vyvíjela už od dob, kdy se první pralidé dorozumívali při obstarávání potravy. Díky ní umí člověk vyjádřit, jakou má náladu, jaký postoj nebo své myšlenky (Bezděková, 2008). Je tedy propojena s kognitivními procesy a s myšlením. Dle Klenkové (2006) je řeč záležitostí jak mluvních orgánů, tak mozku a jeho hemisfér. Jedná se o jeden z nejdůležitějších momentů ontogeneze. Nejprve se jedná o novorozenecký křik, potom se zvukové projevy stávají projevem k uspokojení základních potřeb. Postupem času se řeč mění v prostředek komunikace a sociálních interakcí. Dále se stává nástrojem myšlení (Bednářová, Šmardová, 2015).

Jak kvalitně si tuto dovednost osvojí je ovlivněno mnoha okolnostmi. Hlavním předpokladem pro správný vývoj řeči je podnětné rodinné prostředí, nenarušený CNS a sluch, dostatečná míra intelektu a také genetické dispozice k nadání pro jazyk (Bezděková, 2008). Nejdůležitějším obdobím pro vývoj řeči je období od narození do šesti až sedmi let. O nejprudším tempu rozvoje mluvíme v období do tří až čtyř let. „*Raný vývoj řeči je podmíněn a ovlivněn: motorikou, vnímáním, sociálním prostředím*“ (Bednářová, Šmardová, 2015, str. 28).

1.1 Ontogenetický vývoj řeči

První zvuk, který dítě vydá při příchodu na svět, je pláč. Dle Kutálkové (2005) se takto označuje projev, který v prvních dnech života dítě vydává. Jedná se o reflexní činnost. Zpočátku se tento monotónní zvuk podobá samohlásce „á“. Pláč nemusí znamenat žádnou jasnou příčinu, většinou jde o zájem po přítomnosti někoho blízkého, například maminky. Její náruč dává dítěti pocit jistoty (Kutálková, 2010).

Na prvotní pláč navazuje **období křiku**. V období šesti týdnů dokáže kojeneček dát najevo svou nelibost nebo odpor (Kejklíčková, 2016). V období druhého až čtvrtého měsíce po narození dochází k plynulému přechodu z období křiku do **období broukání**. Hlasový projev se stává dokonalejší, jemnější. Kojeneček dokáže dát najevo své pocity, i pocity libé (Kejklíčková, 2016). Dítě vydává různé zvuky, například „ba, pa, grrr“ a další (Kutálková, 2010).

Na období broukání navazuje **období žvatlání**. O žvatlání mluvíme v období od čtvrtého do šestého měsíce. Jedná se o spontánní hru s mluvidly. Hlas je tvořen nejen při výdechu (expiračně), ale i při vdechu (inspiračně). Na toto období plynule navazuje stadium opakování (Kejklíčková, 2016). Dle Kutálkové (2010) je dalším obdobím období napodobivého žvatlání. V žádném případě bychom na dítě neměly šířat, schopnost napodoby je velmi silná a je možné, že by byl vytvořen základ pro nějakou z řečových poruch.

Další fází ontogenetického vývoje řeči nazýváme **období opakování**. Již v této fázi vývoje řeči mají děti dispozice k opakování téhož zvuku nebo slabiky. Pokud se řeč vyvíjí správně, první vědomé slovo dítě řekne kolem jednoho roku života. Nejčastěji se jedná o citoslovce „bum,“ „ham,“ „pá“ (Kutálková, 2005). Mohou se však vyskytnout i slova dvouslabičná, která vznikají opakováním jedné slabiky, která má retní souhlásku, např. „mama,“ „papa,“ „baba“ (Kejklíčková, 2016). V tomto období jsou položeny základy používání hlasu, melodie, mimiky i gestikulace, základy mateřského jazyka. Je důležité pojmenovávat předměty, kterými je dítě obklopeno, které si může osahat nebo ochutnat. První větu od dítěte obvykle uslyšíme přibližně ve dvou letech, kdy dojde k významovému spojení dvou slov, např. „mama ham,“ což znamená „maminka jí“ (Kejklíčková, 2016).

Na období opakování navazuje **období rozumění**. Vývoj řeči mezi druhým a třetím rokem je velmi rychlý, skoro denně se slovní zásoba rozrůstá. Je velmi důležité, aby se rodiče dítěti v tomto období věnovali. V průměru je vývoj řeči v prvních třech letech rychlejší u děvčat, než u chlapců. Jejich mluva bývá zatím jednoduchá, málo srozumitelná a patlavá (Kutálková, 2010). Dítě začíná chápat smysl slov, vět i výzev, např. umí „pápá“ nebo „paci paci;“ ví, kdo je táta. V období mezi rokem třetím a čtvrtým se většinou naučí vyslovovat sykavky (s, c, z, š, č, ž), díky nimž se jejich mluva stává více srozumitelná. Kolem čtvrtého roku dítě začíná klást otázky a začíná mít potřebu komunikovat a sdělovat informace. Postupně přibývá slovní zásoba a prudce se rozvíjí vyjadřovací schopnosti dítěte. Nejobtížnější hlásky české řeči, tedy *r* a *ř*, se obvykle dítě naučí vyslovovat kolem pátého roku (Kejklíčková, 2016). Pokud se stane, že se řeč do tří let věku nerozvíjí dostatečně, slovní zásoba není rozšiřována a dítě nemá zájem o mluvní kontakt, je důležité zjistit, zda se jedná o období tzv. *fyzilogické nemluvnosti*, nebo zda má nemluvnost příčinu jinou

(Kutálková, 2010). Za fyziologickou nemluvnost označujeme období, kdy dítě prochází předřečovými stádii vývoje řeči. Samotný vývoj řeči začíná přibližně kolem jednoho roku věku dítěte. Vyskytnout se může i prodloužená fyziologická nemluvnost, kdy dítě nezačne mluvit do konce třetího roku života. Ani v tomto případě se nemusí jednat o vývojovou poruchu řeči (Škodová, Jedlička, 2003).

1.2 Jazykové roviny řeči

Řeč dělíme do několika jazykových rovin, které se během vývoje vzájemně prolínají. Jedná se o rovinu foneticko – fonologickou, morfologicko – syntaktickou, lexikálně – sémantickou a rovinu pragmatickou.

Foneticko – fonologická rovina

Jedná se o zvukovou stránku řeči, o rozlišování hlásek a výslovnost, tedy o fonematickou diferenciaci a artikulaci (Bednářová, Šmardová, 2015). V dětské řeči jsou nejprve fixovány samohlásky. Ze souhlásek (konsonant) jsou to nejdříve hlásky závěrové, potom úžinové jednoduché, polozávěrové a nakonec úžinové se zvláštním způsobem tvoření (Klenková, 2006). Vývoj hlásek začíná od nejjednodušších, např. P, B, M, T, D, N, a končí hláskami artikulačně obtížnějšími, mezi které patří hlásky R, Ř, Z, S, C, Ž, Š, Č. U dětí v předškolním věku je nesprávná výslovnost (dyslálie) pokládána za fyziologickou do pěti let. Pokud přetrvává do sedmi let, je považována za prodlouženou (Bednářová, Šmardová, 2015). Vývoj výslovnosti je ovlivňován mnoha činiteli, jedná se o obratnost mluvních orgánů, vyzrállost fonematického sluchu, i společenské faktory. Mezi společenské faktory řadíme společenské prostředí dítěte, mluvní vzor, a také množství stimulů, jak řečových tak i psychických (Klenková, 2006). Fonematickým uvědomováním nazýváme vrcholnou fázi při rozvoji fonematického sluchu. Znamená to, že dítě dokáže rozčlenit slova na jednotlivé hlásky (fonémy) a dokáže s nimi pracovat (Bytešníková, 2012).

Morfologicko – syntaktická rovina

Rovina morfologicko - syntaktická obsahuje morfologii, flexi a syntax, tedy slovní druhy, tvarosloví a větosloví. Tato rovina může být u dítěte zkoumána až kolem jednoho roku, kdy vlastní vývoj řeči začíná (Klenková, 2006). Užívání jednotlivých slovních druhů se s věkem mění, dítě nejdříve používá podstatná jména, pak slovesa, přídavná jména,

osobní zájmena a číslovky. V období dvou až dvou a půl let by dítě mělo začít skloňovat a časovat. Nejdříve se stabilním stává rod, poté číslo a naposled pád. Dvouslovné věty začíná dítě tvořit mezi rokem a půl a druhým rokem, věty víceslovné ve věku dvou a půl až tří let. Neobratnost v tvoření vět je do čtyř let věku dítěte považováno za fyziologické (Bednářová, Šmardová, 2015). Jedná se o přirozený jev, který nazýváme tzv. fyziologický dysgramatismus. Pokud přetrvává i po čtvrtém roce, může se jednat o narušený vývoj řeči (Klenková, 2006).

Lexikálně – sémantická rovina

V této rovině řeči jde o perceptivní a expresivní složku, neboli o porozumění řeči a o vyjadřování. O porozumění řeči můžeme mluvit už v deseti měsících věku dítěte. Aktivní slovní zásoba se rozvíjí přibližně v roce až v roce a půl. Pojmenováváním všeho, co dítě vidí, slyší, dělá a prožívá, dochází k pevnému spojení mezi předmětem nebo činností a slovem. Je tedy pro rozvoj řeči velmi důležité. V období mezi jedním a půl až dvěma roky se dítě začíná ptát „Kdo to je?“ „Co to je?“ V období mezi třemi až čtyřmi lety navazuje otázkami „Proč?“ „Kdy?“ (Bednářová, Šmardová, 2015). Z výzkumu Smithové (in Lechta, 1985) vychází, že má dítě v období okolo jednoho roku slovní zásobu přibližně 5 – 7 slov, v období okolo dvou let přibližně 200 slov, tříleté dítě přibližně 1000 slov, čtyřleté dítě asi 1500 slov. Předškolní dítě, tedy ve věku šesti let, má slovní zásobu okolo 2500 – 3000 slov. Tento výzkum ukazuje, že největší nárůst slovní zásoby probíhá kolem třetího roku života dítěte (Klenková, 2006).

Pragmatická rovina

Lechta (1990) uvedl, že tato rovina zahrnuje rovinu sociální aplikace, sociálního uplatnění komunikační schopnosti (in Klenková, 2006). Jedná se o rozumění a užití řeči v praxi. Dítě získá takové dovednosti, díky nimž dokáže například vyžádat nebo oznámit informaci, vyjádřit vztahy, pocity, prožitky i události. Dítě také získá konverzační schopnosti, díky kterým je schopno vést dialog, udržovat téma. Tato schopnost se objevuje mezi třemi až čtyřmi roky (Bednářová, Šmardová, 2015).

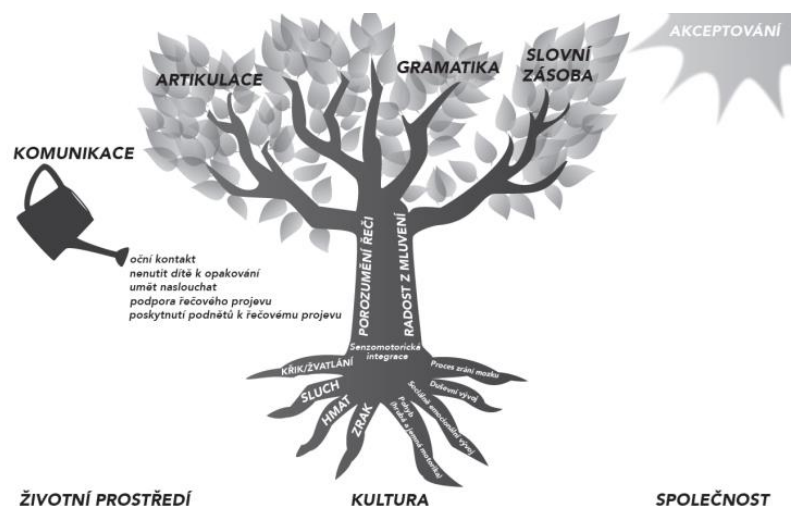
2 Logopedická prevence a podpora rozvoje komunikačních kompetencí v předškolním věku

Logopedická prevence v mateřské škole obsahuje soubor činností, které jsou zaměřeny na včasné předcházení vzniku nežádoucích jevů. Prevence je v mateřské škole součástí výchovně – vzdělávacího procesu. Při prevenci narušené komunikační schopnosti se jedná o prevenci primární, sekundární nebo terciární. Primární prevence je zaměřená na přecházení narušené komunikační schopnosti v celé populaci dětí. Prevence sekundární klade důraz na rizikovou skupinu dětí, u kterých narušená komunikační schopnost hrozí. Terciární prevence se zaměřuje na děti, u kterých se narušená komunikační schopnost již projevila (Lipnická, 2013).

Při prevenci a podpoře rozvoje komunikačních schopností je důležité zaměřit se na několik oblastí. Jedná se o oblast dechových a fonačních cvičení, oblast rozvoje motoriky mluvních orgánů, oblast sluchové a zrakové percepce i o oblast hrubé motoriky, jemné motoriky i grafomotoriky (Bytešníková, 2012).

Praktické náměty pro rozvoj jednotlivých složek logopedické prevence jsou součástí výzkumné části bakalářské práce.

Obrázek 1 Jazykový strom (Wendlandt, 2000), Bytešníková 2012

2.1 Dechová a fonační cvičení

Dechová a hlasová cvičení jsou důležitá pro nácvik správného vdechu a výdechu při mluvení. Tato cvičení pomáhají ke koordinaci dechu s hlasem a mluvou. Provedení těchto činností je vhodné jak pro děti s narušenou komunikační schopností, tak u dětí intaktních. Cvičení lze provádět individuálně nebo skupinově. Cílem je naučit děti, jakým způsobem a kam se mají nadechovat. Dle Valenty (1992) je vhodné nejprve nacvičit dýchání v pozici vsedě, potom v leže a nakonec ve stoje. Ve stoje je důležitý správný nádech nosem i odstranění zvedání ramen při nádechu. Stejně důležitá je i schopnost naučit se ovládat sílu a délku výdechového proudu (Bytešníková, 2012). Dle Lipnické (2013) je správné dýchání jedním ze základních cílů při rozvoji řečových a jazykových schopností dětí v prevenci narušené komunikační schopnosti.

2.2 Rozvoj motoriky mluvních orgánů

Další oblastí, která je v logopedické prevenci velmi důležitá, je oblast rozvoje motoriky mluvních orgánů. Zahrnuje souhrn dutiny ústní, rtů, jazyka i patra. Dle Lechty (2002) je proces artikulace hlásek jedním z nejnáročnějších procesů jemné motoriky člověka (in Bytešníková, 2012). Prostřednictvím jednoduchých cvičení lze velmi dobře ovlivňovat hybnost mluvních orgánů, jedná se o pohyblivost rtů, čelisti, jazyka a měkkého patra (Bytešníková, 2012).

2.3 Sluchové vnímání a fonemtická diferenciac

Dle Zelinkové (2001) je sluchová percepce schopnost přijmout, diferencovat a interpretovat zvuky jak řečové, tak neřečové. Patří sem schopnost naslouchat, rozlišovat, dále sluchová paměť, sluchová analýza a syntéza i vnímání rytmu. Všechny tyto schopnosti jsou pro dítě důležité při osvojování čtení a psaní (in Bytešníková, 2012). V oblasti sluchového vnímání je velmi důležitou složkou rozvoj fonemtického sluchu. Jedná se o rozvoj fonemtické diferenciac a fonemtické analýzy. Nejvyšší fází rozvoje fonemtického sluchu je fonemtické uvědomování, kdy dítě dokáže rozdělit slovo na jednotlivé hlásky (fonémy). Další důležitou částí rozvoje sluchového vnímání je oblast sluchové diferenciac. Dítě učíme rozeznat podobná nebo stejná slova, krátké a dlouhé samohlásky i měkké a tvrdé slabiky (Bytešníková, 2012).

2.4 Zrakové vnímání

Také zrakové vnímání je nezanedbatelnou částí v podpoře rozvoje komunikace u dětí předškolního věku. Při rozvoji zrakové percepce je důležité zaměřit se na rozlišování barev a tvarů, zrakovou paměť, zrakovou analýzu i syntézu (Bytešníková, 2012). Dle Bednářové, Šmardové (2015) je pro předškolní věk typické vnímání celku, až na něj navazuje vnímání jednotlivých částí. Při nácviu čtení a psaní hraje podstatnou roli zraková diferenciaci, v případě rozvinutí této diferenciaci dokáží děti bez problémů rozlišit podobná písmena i čísla (Bytešníková, 2012).

2.5 Hrubá motorika

Motorika se u dětí rozvíjí společně s řečí od útlého věku. Zhoršená motorika nepříznivě ovlivňuje jemné mechanismy řeči. Od hrubé motoriky se dále odvíjí rozvoj motoriky jemné, dále grafomotoriky i oromotoriky. U dětí předškolního věku je vhodné propojit pohybová cvičení s cvičením řečovým a rytmickým, pomocí dětských říkadel nebo písní. Jedná se o říkanky a písničky s pohybem i o hry hudebně – pohybové (Bytešníková, 2012). Dle Dvořákové (1998) by si děti měly osvojit pohybové dovednosti lokomoční, nelokomoční i manipulativní (in Bytešníková, 2012).

2.6 Jemná motorika a grafomotorika

Pro rozvoj řeči je rozvoj jemné motoriky nenahraditelný. Pokud se u dítěte během vývoje vyskytne nedostatek v oblasti jemné motoriky, obvykle se deficit odrazí v oblasti vývoje řečového. V předškolním věku je velmi důležité zaměřit se jak na motoriku jemnou, tak i na rozvoj grafomotoriky. Jemná motorika je řízená činnost drobných svalů, při kterých je důležitá spolupráce rukou a zraku. V závislosti na rozvoji jemné motoriky a vizuomotoriky se rozvíjí grafomotorika, která je popisována dle Lipnické (2007) jako soubor psychomotorických činností. Ty zahrnují cílenou, postupnou, systematickou a pravidelnou přípravu na zvládnutí psaní (in Bytešníková, 2012). Dle Bednářové, Šmardové (2015) uvádí, že problémy ve vývoji řeči často nastávají u dětí s narušeným nebo opožděným vývojem motoriky.

3 Deficity komunikační schopnosti v předškolním věku

V této kapitole se pokusím popsat veškeré deficity komunikační schopnosti, které se u dětí předškolního věku mohou vyskytnout.

Narušená komunikační schopnost je předmětem vědního oboru logopedie. Logopedie je vědní obor, který je u nás součástí speciální pedagogiky. Při zkoumání komunikačních schopností člověka je důležité sledovat nejen foneticko-fonologickou stránku řeči, ale i lexikálně-sémantickou, morfologicko-syntaktickou i stránku pragmatickou. Je tedy důležité narušenou komunikační schopnost vnímat v celé šířce, z hlediska zvukového, obsahového, gramatického i hlediska sociálního. Příčiny vzniku narušené komunikační schopnosti dělíme na časové a lokalizační. Z časového hlediska může být příčina prenatální, perinatální nebo postnatální. Tedy příčina, která vznikne před narozením, při porodu nebo těsně po narození. Mezi nejčastější příčiny z hlediska lokalizačního patří genové mutace, aberace chromozomů, vývojové odchylky, orgánová poškození receptorů, působení nestimulujícího prostředí nebo narušení sociální interakce (Klenková, 2006).

Dle Lechty (1990, 2003) je narušená komunikační schopnost dělena od 90. let minulého století do 10 základních kategorií:

1. *vývojová nemluvnost (vývojová dysfázie)*
2. *získaná orgánová nemluvnost (afázie)*
3. *získaná psychogenní nemluvnost (mutismus)*
4. *narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie)*
5. *narušení fluence řeči (tumultus sermonis, balbuties)*
6. *narušení článkování řeči (dyslalie, dysartrie)*
7. *narušení grafické stránky řeči*
8. *symptomatické poruchy řeči*
9. *poruchy hlasu*
10. *kombinované vady a poruchy řeči*

(Klenková, 2006, str. 55)

U dětí se mohou před zahájením povinné školní docházky vyskytnout tyto deficity: narušený vývoj řeči, poruchy artikulace, poruchy plynulosti a tempa řeči, poruchy zvuku řeči, selektivní mutismus, poruchy hlasu (Bytešníková, 2012).

3.1 Narušený vývoj řeči

Vývoj řeči je ovlivňován mnoha faktory, které dělíme na vnitřní a vnější. Vnitřní faktory zahrnují vrozený předpoklad pro řeč, správný vývoj zraku i sluchu, správný vývoj nervové soustavy i mluvních orgánů. Do vnějších faktorů vývoje řeči můžeme zařadit vliv výchovy a prostředí, dostatek podnětů a také přiměřenou stimulaci dítěte ke komunikaci. Současná terminologie narušeného vývoje řeči zahrnuje všechny skupiny poruch, na které můžeme ve vývoji řeči narazit. Jedná se o systémové narušení jedné, více anebo všech oblastí vývoje řeči, kdy je u dítěte nutné brát ohled na jeho chronologický věk. Nedostatky v řeči se tak mohou objevit ve všech rovinách: morfologicko – syntaktické, lexikálně – sémantické, foneticko – fonologické i v rovině pragmatické (Klenková, 2006). Dle Bytešníkové (2012) zde hraje velkou roli logopedická prevence, včasná diagnostika i stimulace.

3.1.1 Opožděný vývoj řeči

O opožděný vývoj řeči se jedná, pokud dítě ve třech letech nemluví anebo mluví méně, než jeho vrstevníci. V takovém případě je nutné najít příčinu opoždění a uskutečnit diferenciální diagnostiku a také odborná vyšetření – foniatrické, neurologické, psychologické a další. Tato vyšetření se provádí za účelem vyloučení sluchové nebo zrakové vady, poruchy intelektu, vad mluvních orgánů či autismu (Klenková, 2006). „*Opožděný vývoj řeči (OVR)* se za samostatnou nosologickou jednotku pokládá tehdy, je-li hlavním příznakem poruch, jež dítě má“ (Škodová, 2003).

Mezi nejběžnější etiologické faktory patří nepodnětné a nestimulující prostředí, citová deprivace i genetické vlivy. Dále může mít na opožděný vývoj řeči nedonošenost a s tím související nevyzrálá nervová soustava nebo lehká mozková dysfunkce. Děti, které mají opožděný vývoj řeči, je vhodné rozvíjet z hlediska rozumění řeči, sluchové a zrakové percepce, aktivní i pasivní slovní zásoby i spontánní řeči. Dále je vhodné podporovat rozvoj motorických schopností, hrubou a jemnou motoriku, i motoriku mluvních orgánů. Velmi důležitým je správný mluvní vzor, stimulovat chuť dítěte ke komunikaci. Děti

s opožděným vývojem řeči mohou vyzrát, pokud mají správnou a komplexní péči. Nejdůležitější je podpora ze strany rodičů, logopeda i mateřské školy (Klenková, 2006). Pobyt ve společnosti vrstevníků a vhodné pedagogické vedení je pro děti vždy výhodou a má pro ně velký význam a přínos (Škodová, 2003). V takovém případě není na prvním místě správná výslovnost, ale hlavním cílem je, aby dítě začalo mluvit (Kutálková, 2010).

3.1.2 Vývojová dysfázie

Vývojová dysfázie (specificky narušený vývoj řeči) je vývojová porucha, při které dochází k narušení komunikační schopnosti. Jedná se o centrální poruchu řeči (Klenková, 2006). Dle Škodové a Jedličky (2003) klinická logopedie označuje vývojovou dysfázii jako narušený vývoj řeči, který se projevuje neschopností nebo ztíženou schopností naučit se verbálně komunikovat i přesto, že podmínky pro rozvoj řeči jsou úměrné. Hlavním příznakem vývojové dysfázie je opožděný vývoj řeči. Hlavním důvodem nejčastěji bývá nezralost nebo poškození centrální nervové soustavy. U dětí s vývojovou dysfázií se často v anamnéze vyskytují údaje o rizikovém těhotenství, komplikovaném porodu, nízké porodní váze nebo o celkové nevyzrálosti. Stupeň poruchy se odvíjí od místa i rozsáhlosti poškození mozku (Kutálková, 2005).

Příznaky vývojové dysfázie se projevují ve všech jazykových rovinách. Řeč dysfatického dítěte je svým obsahem značně chudá, slovní zásoba je snížena (Kutálková, 2005). Užívá slova mechanicky, bez pochopení jejich obsahu (Bytešníková, 2012). Chyby ve skloňování i časování jsou velmi časté. Věty mívají neobratnou stavbu o přesto, že bývají velmi jednoduché (Kutálková, 2005). I ve výslovnosti se vyskytují deficity, řeč dysfaticků bývá velmi nesrozumitelná (Bytešníková, 2012).

K prevenci vývojové dysfázie je vhodné podporovat rozvoj fonemického sluchu i motorické obratnosti mluvidel. I přes správně poskytnutou prevenci se vývojové dysfázii úplně vyhnout nelze, ale je možné zmírnit důsledky v době, kdy se řeč vyvíjí. K profylaxi je vhodné využít metody zaměřené na smyslové vnímání (zrak, sluch), motorickou obratnost (mluvidla, grafomotorika). U vývojové dysfázie se můžeme často setkat s lehkou mozkovou dysfunkcí, a proto je vhodné zaměřit se také na rozvoj systematičnosti, pozornosti i vytrvalosti (Kutálková, 2005). Všechny tyto složky prevence je podle mého názoru vhodné zařadit do činností v mateřské škole, jak pro děti dysfatické, s jinou logopedickou vadou, či děti zdravé. Důležité je, aby byla logopedická

prevence dětem předkládána jako hra, ne jako učení. Reedukace dysfatického dítěte je náročná na trpělivost a bývá dlouhá (Kutálková, 2005).

3.2 Poruchy artikulace

Celkový vývoj řeči se ukončuje kolem sedmého roku věku. Do sedmi let není řeč definitivně zakódovaná, proto se dá do sedmi let snadněji ovlivnit. Velkou roli tedy hraje předškolní vzdělávání – mateřská škola. Podle Sováka označujeme odchylky výslovnosti před sedmým rokem jako výslovnost nesprávnou, po roce sedmém již jako výslovnost vadou (Kutálková, 2005).

3.2.1 Dyslalie

Podle Sováka (in Kutálková, 2005): „*Dyslalie, patlavost, je vada výslovnosti, neschopnost vyslovit nebo správně utvořit určité hlásky, popř. celé hláskové skupiny.*“

„*Dyslalie je porucha artikulace, kdy je narušena výslovnost jedné hlásky nebo skupiny hlásek rodného jazyka, ostatní hlásky jsou vyslovovány podle příslušných jazykových norem*“ (Klenková, 2006, str. 99). Jedná se o nejčastěji se vyskytující poruchu narušené komunikační schopnosti. Dle Lechty (1990) zahrnuje dvě třetiny ze všech kategorií narušené komunikační schopnosti. Častěji se dyslalie vyskytuje u chlapců, v poměru zpravidla 60%:40% (in Bytešníková, 2012). Nejčastěji se vyskytujícím druhem je sigmatismus¹, rotacismus² a rotacismus bohemicus³. Nesprávná výslovnost je u dětí do pěti let běžná, jedná se o fyziologický jev, který označujeme termínem fyziologická dyslalie. Pokud přetrvává do sedmi let věku, jedná se o prodlouženou fyziologickou dyslalii (Bytešníková, 2012).

U dyslalie rozlišujeme dva typy příčin, vnitřní a vnější. Do vnitřních příčin řadíme poruchy sluchu, anatomické vady řečových orgánů a neuromotorické poruchy. Do příčin vnějších patří dědičnost, vliv prostředí, poruchy analyzátorů, dále nedostatek citů, poškození odstředivých a dostředivých nervových drah, poruchy centrálního nervového systému a také poruchy řečového neuroefektoru (Klenková, 2006).

¹ sigmatismus – nesprávná výslovnost sykavek

² rotacismus – nesprávná výslovnost hlásky „r“

³ rotacismus bohemicus – nesprávná výslovnost hlásky „ř“

Dle Bytešnickové (2012) je při diagnostice dyslálie nutné podstoupit logopedické vyšetření a při něm vycházet z aktuálního stádia vývoje řeči. Toto vyšetření zahrnuje několik oblastí: kontakt dítěte a rodiče, anamnézu, rozhovor, orientační vyšetření sluchu a fonemického sluchu, vyšetření artikulačních orgánů, vyšetření motoriky, systematické vyšetření dyslálie a stanovení dalšího postupu.

Terapie dyslálie probíhá ve čtyřech etapách: 1. přípravná cvičení, 2. vyvozování hlásky, 3. fixace hlásky, 4. automatizace hlásky (Klenková, 2006).

Kutálková (2011) uvádí etapy tři, které se na sebe navazují. Jedná se o 1. nácvik, 2. automatizaci nacvičené hlásky, 3. sebekontrolu. Jako základní schopnosti, které je nutné trénovat pro odstranění dyslálie, uvádí motoriku mluvidel a fonemický sluch.

3.2.2 Vývojová dysartrie

Dle Bytešnickové (2012) spočívá vývojová dysartrie v tom, že se jedná o narušení artikulace jako celku, kdy dochází k narušení fonace, respirace a výskytu dysprozodie¹. Vzniká při organickém poškození centrální nervové soustavy. Nejzávažnějším stupněm dysartrie je anartrie, kdy je jedinec neschopný verbálně komunikovat. Obě poruchy se mohou vyskytnout v kterémkoli věku. Mohou vzniknout již v období prenatálním, perinatálním (často bývá součástí DMO), postnatálním, ale i v pozdějším věku například z důvodu cévních onemocnění, nádorů, roztroušené sklerozy nebo po úrazu hlavy (Klenková, 2006).

Na diagnostice se podílí tým odborníků, jak z oborů lékařských, tak nelékařských. Komplexní diagnostiku tak tvoří logoped, pediatr, psycholog, foniatr, fyzioterapeut a další. Velmi důležitým krokem je včasné zahájení logopedické intervence, nejlépe již v prvním roce života dítěte (Bytešnicková, 2012).

3.3 Poruchy plynulosti a tempa řeči

Do kategorie poruchy plynulosti a tempa řeči řadíme dvě logopedické vady – koktavost (balbuties) a breptavost (tumultus sermonis). Jedná se o narušení fluence řeči, tedy o dysfluenci - odychylky v plynulosti mluvního projevu (Bytešnicková, 2012).

¹ dysprozodie – narušení prozodických faktorů řeči (melodie, tempo, rytmus)

3.3.1 Kóktavost - balbuties

Kóktavost velmi výstižně definuje Lechta (2004): „*Jde o syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejnápadněji projevuje charakteristickými nedobrovolnými specifickými pauzami narušujícími plynulost procesu mluvení a tím působícími rušivě na komunikační záměr*“ (in Bytešníková, 2012, str. 51).

Příčinou kóktavosti se často stává období, kdy jsou nároky na dítě podstatně vyšší. Jedná se například o období kolem třetího roku věku dítěte, kdy se dětská řeč rozvíjí rychlým tempem. Vyskytnout se však může i před třetím rokem, zvláště u dětí, které začaly mluvit předčasně a mluví hodně. U nich se může objevit předčasná kóktavost, neboli balbuties praecox. Období, které je z hlediska kóktavosti považováno za kritické, trvá až do pěti let. Dalším rizikovým obdobím je období nástupu dítěte do první třídy. V těchto rizikových etapách se tak nejčastěji projeví u dětí nervově labilních – plačtivých a neklidných, u dětí s různými neurotickými projevy – kousání nehtů, poruchy spánku, ale také u dětí, u kterých se vyskytly perinatální komplikace. Na tuto poruchu může do určité míry působit také roční období jara a podzimu, kdy se většinou psychické potíže zhoršují. Podle statistik se vyskytuje mezi balbutiky dvakrát více chlapců než dívek (Kutálková, 2011).

Další roli hrají špatné výchovné metody a nepřiměřená výchova, vztahy v rodině, nadměrné nároky na dítě. Nejobvyklejším příznakem je opakování každé první slabiky, poslední slabiky anebo celého slova. Nazýváme je klony. V případě, že rodiče stav berou na lehkou váhu, může porucha přejít na těžší stupeň, které označujeme jako tony. Jedná se o křeč na první slabice slova, kterou dítě nemůže překonat. Velmi často se u balbutiků vyskytují tonoklony, tedy jak klony, tak i tony dohromady. U kóktavosti se často vyskytují doprovodné projevy, například křečovité grimasy, záškuby svalů, zatínání rukou do pěsti neboli souhyby. Při mluvení se často objeví rudnutí nebo blednutí, pocení a bušení srdce (Kutálková, 2005). Prognóza kóktavosti v předškolním věku je poměrně kladná, většinou se jí podaří v tomto období odstranit zcela. Velkou roli hraje důvěra a spolupráce mezi terapeutem a rodinou dítěte (Kutálková, 2011).

Na kóktavosti má často vliv více příčin (Klenková, 2006). Proto i prevence kóktavosti musí být komplexní. Prevencí kóktavosti je správný mluvní vzor, zvláště důležité je okoukat správné dýchání. Velmi důležitou součástí prevence je rytmizace pomocí básniček a

písniček, ve kterých je plynulost zachována. Velmi prospěšné je doprovázet je pohybem. Dále je důležité u těchto dětí rozvíjet slovní zásobu a vyjadřovací schopnosti a důležité je i poskytnutí pocitu bezpečí a jistoty (Kutálková, 2005).

3.3.2 Breptavost – tumultus sermonis

Dle Lechty (1990) se jedná o narušení plynulosti řeči, pro které je typické extrémně zrychlené tempo řeči (in Bytešníková, 2012). Zrychlení tempa řeči je tak velké, že mluvní aparát nestíhá řeč motoricky realizovat. Jedná se o syndrom, který kombinuje projevy psychické, lingvistické i fyziologické. Dle Knury (1982) se jedná o poruchu tempa řeči, při které dochází k vypouštění, přemišťování, zkomolování hlásek i celých slov (in Bytešníková, 2012). Současně je zhoršené dýchání, fonace, frekvence nádechů a nejsou zachovány pauzy řeči. Jedná se o projev centrální poruchy řeči (Bytešníková, 2012).

Dle Kutálkové (2005) je breptavost typická zrychlováním mluvy, která se často stává až nesrozumitelnou, protože člověk v rychlosti polyká slabiky a někdy i celá slova, takže věty ztrácí smysl. Příznakem breptavosti jsou také časté nádechy, je monotónní a obsahově chudá. Pokud breptavému dítěti řekneme, aby mluvalo pomaleji, srozumitelnost selepší. Tímto můžeme rozpoznat koktavost od breptavosti. Metody prevence se zaměřují hlavně na zřetelnou výslovnost, na dýchání, na rytmus a tempo. Místo slovního napomínání, aby dítě mluvalo pomaleji, je lepší zvolit gesto, například spojení palce a ukazováčku (Kutálková, 2005).

3.4 Poruchy zvuku řeči

3.4.1 Huhňavost – rinolalie

Při huhňavosti dochází k porušení zvuku řeči, jedná se o patologicky změněnou nosovost (Bytešníková, 2012). Tato porucha vzniká v prostoru dechové trubice – nosohltanu a dutině nosní. Pokud se tato část podílí na rezonanci hodně, vzniká zvýšená nosovost, neboli *hypernazalita*. Při hypernazalitě dochází k silnému nosnímu zabarvení všech orálních hlásek. Změna kvality se týká hlavně frikativ a afrikát. V případě, že se dechová trubice podílí na rezonanci velmi málo, vzniká *hyponazalita*, neboli patologicky snížená nosovost. V mluvené řeči se projevuje „rýmovým“ zvukem řeči, omezené je dýchání nosem. Dochází k denazalizaci nosovek M, N, Ň (Klenková, 2006).

3.4.2 Palatolalie

Palatolalie je jedna z nejtěžších poruch narušené komunikační schopnosti. Příčinou je orofaciální rozštěp (rozštěp patra), který vzniká v prvním trimestru nitroděložního vývoje. Mezi hlavní symptomy palatolalie patří porušenou rezonanci, artikulaci a srozumitelnost řeči (Bytešníková, 2012). U dětí, které mají palatolalii, se často objevuje opožděný vývoj řeči, porucha sluchu a deformace hlasu - palatofonie (Kutálková, 2006). Dochází k poruše artikulace vokálů i konsonantů. K nejvíce porušeným hláskám patří sykavky (Kutálková, 2006).

3.5 (S)Elektivní mutismus

Mutismus je porucha v oblasti sociální interakce (Kutálková, 2005). Proto je tato problematika provázána mezi několika obory; psychiatrií, psychologii, foniatří a logopedií. Hartmann, Lange (2008) popisují mutismus jako řečovou retardaci nebo mlčení v době, kdy byl skončen vývoj řeči a dítě bylo schopno mluvit a vyjadřovat se (in Bytešníková, 2012). Mutismus je brán jako oněmění, které vzniklo z důvodu psychogenně podmíněné poruchy. Dítě s mutismem mluvit dokáže, ale s určitými lidmi nebo v určitém prostředí nekomunikuje. Rozlišujeme dva typy, *mutismus (s)elektivní* a *mutismus totální*. Mutismus (s)elektivní se v předškolním věku vyskytuje často. Dítě nemluví před určitým člověkem nebo v určitém prostředí. Mutismus totální znamená celkovou ztrátu hlasu i řeči u dítěte, které již komunikovat umělo. Často je příčinou šok při úrazu nebo psychické trauma (Bytešníková, 2012).

Prevencí mutismu je správný způsob výchovy dítěte. Rodiče by neměli dítě do komunikace nutit, ale naopak by se měli tvářit, že je vše v pořádku. Je třeba dát dítěti dostatek času, aby adaptace proběhla pozvolna. Nucení dítěte do komunikace řeč oddaluje. Důležité je správně formulovat otázky, aby dítě mohlo odpovědět alespoň gestem – ano x ne. Dítěti můžeme dovolit odpovídat potichu a za každou snahu o komunikaci je třeba dítě nenápadně pochválit (Kutálková, 2005).

3.6 Poruchy hlasu

Hlas je zvuk, který je produkován hlasovým ústrojím. Je základem mluvené lidské řeči. Vlastnosti hlasu, jako je jeho výška, barva, síla a rozsah, jsou individuální. Poruchami

hlasu a hlasem se zabývá obor foniatrie (Klenková, 2006). Dle Sováka (1978) se jedná o patologickou změnu v individuální struktuře hlasu (in Bytešníková, 2012). Funkční změny hlasu nazýváme jako dysfonie, ztrátu hlasu jako afonie. Příčinou mohou být vnitřní (např. asymetrie hrtanu), vnější (nesprávná hlasová technika), orgánové (zánět, úraz, nádor), funkční (přemáhání hlasového orgánu) nebo psychogenní.

Při vyšetření poruch hlasu je nutné obrátit se na foniatra, léčba těchto poruch je jeho kompetencí. Logopedická intervence by měla na lékařskou péči navazovat, je nutná spolupráce logopeda a foniatra. U dětí v předškolním věku je důležité dbát na prevenci těchto poruch. Důležité je, aby děti mluvily ve vyvětrané a bezprašné místnosti, nepřetěžovaly hlasové ústrojí, dostatečný příjem tekutin – ne příliš studených, snažit se navozovat klidný hlas (Bytešníková, 2012).

4 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání

„Písničky nám dávají vědět o kytkách, o stromech, o zvířatech, ale především o nás lidech, o našich radostech či trápeních“ (Jurkovič, 2012).

4.1 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) je kurikulárním dokumentem, který určuje společný rámec pro vzdělávání. Dělí se do pěti oblastí:

1. *Biologická oblast – dítě a jeho tělo*
2. *Psychologická oblast – dítě a jeho psychika*
 - a) *jazyk a řeč*
 - b) *poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost, fantazie*
 - c) *sebepojetí, city, vůle*
3. *Interpersonální oblast – dítě a ten druhý*
4. *Sociálně-kulturní oblast – dítě a společnost*
5. *Environmentální oblast – dítě a svět*

(Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2016)

Hudební činnosti se prolínají všemi oblastmi Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání; tedy jak biologickou, tak i psychologickou, interpersonální, sociálně -kulturní i environmentální oblastí. Pozitivní účinky zpěvu v jednotlivých oblastech RVP PV popisuje Lišková (2006):

Dítě a jeho tělo: Pěvecké činnosti vedou ke zdravému životnímu stylu, jsou prevencí psychopatologických jevů, motivují k vhodnému využití volného času. Díky pěveckým činnostem děti poznávají kladné životní postoje i návyky. Zpěv je také vhodný k relaxaci organismu, je základem psychické rovnováhy dětí. V mateřské škole je tedy vhodné do hudebních aktivit zařadit zpěv písní, správné dýchání i ovládání dechového svalstva, správné držení těla při zpěvu. V neposlední řadě je důležité uvědomování si artikulačního aparátu. Nesmíme zapomenout na hlasovou hygienu.

Dítě a jeho psychika: V psychologické oblasti je hlavním cílem pedagoga napomáhat duševnímu klidu, psychické zdatnosti a odolnosti. Mezi další cíle patří rozvoj intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů, citů, sebepojetí, kreativity i vzdělávacích dovedností.

- a) jazyk a řeč: Díky zpěvu se u dětí rozvíjí řečové schopnosti i jazykové dovednosti. Rozvíjí se jak dovednosti receptivní, tak i produktivní. Do jazykových dovedností receptivních řadíme porozumění, naslouchání a vnímání; do dovedností produktivních vyjadřování, vytváření mluvního projevu i výslovnost. Dle Liškové (2006) do této oblasti patří všechny pěvecké činnosti, včetně hry se slovy a říkadly. Pomocí nich podporujeme u dětí rozvoj slovní zásoby, artikulaci, správné tvoření hlásek i sluchové rozeznávání slabik. Lze říci, že je zpěv pomůckou při logopedických vadách, díky zpěvu dochází ke správnému vedení dechu a je prostředkem ke správnému dýchání, které je v mluvě velmi důležité. Dalším kladným účinkem zpěvu je zvětšování slovní zásoby dětí.
- b) poznávací schopnosti: Pomocí písniček dítě nabývá poznatky o časových obdobích, o logické posloupnosti dějů a událostí. U dětí dochází ke koncentraci, pozornosti i rozvoji paměti – hudební, pojmové i mechanické.
- c) sebeпоjetí, city, vůle: Úlohou veškerých hudebních činností v mateřské škole je rozvoj sociálních vazeb i citových vztahů mezi dětmi. Díky nim si děti uvědomují vlastní identitu, dochází k sebepoznání, rozvoji pozitivních citů, sebedůvěry i osobní spokojenosti.

Dítě a ten druhý: Pomocí hudebních aktivit děti snadněji navazují kontakt s ostatními, dochází k ovlivňování nálady jednotlivce i celého kolektivu. Při hudebně pohybových hrách se děti učí komunikovat i respektovat jeden druhého.

Dítě a společnost: Díky pěveckým činnostem se vytváří povědomí o kultuře i umění, seznamujeme děti s kulturou našeho národa. Dítě se dozvídá nejen o lidových tradicích, ale i o tradičních svátcích.

Dítě a svět: I v této oblasti můžeme s dětmi prohlubovat jejich povědomí pomocí hudebních činností. Můžeme si zazpívat písničku v cizím jazyce, zatančit orientální tanec anebo poslechnout hudbu od zahraničního autora. Děti vedeme k seznamování s odlišnou kulturou, ale i s ochranou životního prostředí (Lišková, 2006).

4.2 Zpěv

Stejně tak jako řeč, je zpěv pro člověka přirozenou aktivitou, díky které se může vyjádřit. V mateřských školách by na něj měl být kladen největší důraz ze všech hudebních činností. Zpěv podporuje celkový rozvoj muzikálnosti dětí. Dle Liškové je pro vývoj dítěte zpěv nenahraditelnou složkou každodenního života v MŠ. Velká škoda je, že se v dnešní době chuť zpívat ztrácí (Lišková, 2006). Při nácviu písně v mateřské škole je důležité, aby pedagog učil děti píseň celou, ne zvláště text a nápěv (Jurkovič, 2012). Zpěvu v předškolním období předchází období ještě důležitější. Jedná se o období, kdy rodiče svým zpěvem doprovází kolébání či chování děťátka v náručí (Tichá, Raková, 2007). Písnička, která má pouze jeden hlas, je pro dětské vnímání nejbližší. Je velmi smutné, že většina dnešních maminek dětem nezpívá (Tichá, 2014). Miminko, které sleduje obličej své zpívající maminky, se soustředí na naslouchání matčina hlasu, samo zkouší napodobovat pohyby jejích rtů a moduluje tak i svůj hlas. *„V tomto tichém rozhovoru oba velmi silně prožívají intimní atmosféru lásky, porozumění, klidu a bezpečí“* (Tichá, Raková, 2007, str. 11).

I přesto, že zpěv matky je pro dítě nenahraditelný se v dnešní době přirozená potřeba zpívat ztrácí. Dítě v nejujtlejším věku vnímá zpěv nejen jako hudební projev, ale také jako pocit sounáležitosti a jistoty s citově nejbližší osobou. Proto děti, kterým doma rodiče nezpívají, jsou velmi citově ochuzovány. Objevit se může spousta dalších negativních důsledků, mezi které můžeme zařadit problematiku jak psychického, tak i fyzického vývoje dětí. Mezi pozitivní účinky zpěvu můžeme zařadit prohloubení dýchání, díky kterému dochází k lepšímu prokrvení a okysličení organismu. Toto prohloubené dýchání má ten účinek, že masíruje vnitřní orgány a díky tomu dochází k lepšímu trávení. Dále se díky zpěvu zdokonaluje kvalita dětské řeči, dokonce se užívá k léčbě koktavosti. Kladně působí při zklidnění dětí neurotických a hyperaktivních, zlepšuje soustředění, tlumí neklid a vnitřní napětí (Lišková, 2006).

Vokální aktivity napomáhají k podpoře sebevědomí dětí. Pomocníkem jsou i při překonávání komunikační zábran. Mezi další pozitivní účinky zpěvu můžeme zařadit rozvoj sociálního cítění dětí, spolupráce i tolerance. Velmi podstatným účinkem vokálních aktivit u dětí je podíl zpěvu na rozumovém vývoji dětí. *„Zpěv cvičí paměť,*

pozornost, podporuje rozvoj představivosti a přirozenou tvůrčí aktivitu“ (Lišková, 2006, str. 13).

4.3 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání

Hudební činnosti v MŠ dělíme do čtyř částí, jedná se o část pěveckou, instrumentální, poslechovou a hudebně – pohybovou.

a) pěvecké

Pokud se zaměříme na pěvecké činnosti, velmi důležitá je motivace i vhodný výběr písně. Při nácviu písně je důležité učit píseň náslechem (nápodobou). Rozsah písně u předškolních dětí by neměl překročit šest až osm tónů, je nutné brát v potaz zpěvní polohu dětského hlasu, nejčastěji se jedná o rozsah tónů d1 – a1 jednočárkované oktávy. Dbáme na správný postoj, držení těla, hlasovou hygienu i správné dýchání. Nesmíme zapomenout na správnou artikulaci a výslovnost, s nimiž souvisí uvolnění artikulačního aparátu.

b) instrumentální

K instrumentálním činnostem je možné v MŠ využít nástroje Orffova instrumentáře, které dělíme na nástroje rytmické (například bubínek, zvonek, rolničky, triangl, činel, drhlo, tamburína) a nástroje melodické (například zvonkohry a xylofony). Tímto děti vedeme k tzv. elementární hudební výchově.

c) poslechové

Pomocí poslechových činností u dětí podporujeme kladný vztah k hudbě a také obohacujeme jejich citový život. Poslech pozitivně ovlivňuje vývoj lidské psychiky. Cílem je naučit děti, aby vnímaly hudbu pro její krásu a jedinečnost.

d) hudebně – pohybové

Pomocí pohybových činností podporujeme u dětí rozvoj rytmického citění, učíme dítě rozeznat tempové a dynamické rozdíly. Celkově dochází k fyzickému uvolnění, vyrovnání i soustředění. Dochází k rozvoji smyslu pro rytmus, ke schopnosti pohybové i taneční improvizace, ke správnému držení těla (Lišková, 2006).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Využití vlastních námětů pro podporu logopedické prevence v MŠ

A) TÉMA VÝZKUMU

Tématem výzkumu je zjistit, zda je možné provádět s dětmi předškolního věku logopedickou prevenci podpořenou hudebními činnostmi. Mým cílem je sestavit plán hudebně – logopedické prevence a ten vyzkoušet v praxi s předškolními dětmi. Čtenář se dozví o možnostech a konkrétních návrzích logopedické prevence podpořené hudebními činnostmi, dále možnosti rozvoje řečových dovedností. Bude možné využít jej v mateřských školách učitelkami, které s dětmi chtějí logopedickou prevenci provádět v rámci hudebních činností.

B) VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Otázkou a předmětem zkoumání pro mě bylo, zda je možné využít hudební činnosti v rámci logopedické prevence; dále zda mohou logopedickou prevenci podporovat, popřípadě doplňovat, a také co vše by měly jednotlivé lekce obsahovat. Další otázkou k tomuto problému je, zda mnou navržené činnosti budou přiměřené věku dětí i jejich schopnostem. Dále mě zajímalo, jaká bude u předškolních dětí v dané MŠ znalost mnou vybraných písní.

C) STRUČNÉ SHRUTÍ DOSAVADNÍHO STAVU ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Logopedická prevence je v dnešní době velmi aktuálním tématem, které je tématem mnoha bakalářských i diplomových prací. Nejedná se o nápravu vadné výslovnosti, ale o podporu správného vývoje řeči. S podobným námětem se můžeme setkat například v diplomové práci Bc. Ivety Zemánkové (2016) s názvem Náměty činností pro rozvoj komunikačních kompetencí v mateřské škole. V rámci práce je vytvořen zásobník vlastních námětů logopedické prevence a ten vyzkoušen v praxi. Tento projekt byl příznivě přijat jak učitelkami v dané mateřské škole, tak dětmi.

D) CÍL VÝZKUMU

Cílem praktické části je:

- sestavit metodický sborník (koncepti) hudebních činností podporujících logopedickou prevenci (*plánování*), ten vyzkoušet v praxi (*akce, pozorování*) a následně zapsat do reflexe (*reflexe*)
- zjistit, zda je využitelný pro učitelky v mateřské škole pro podporu logopedické prevence a hudebních činností v mateřské škole.
- pomocí navržených činností u dětí podpořit: rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby, spontánní řeči i jejímu porozumění; podporovat vztah dětí k hudbě, paměť, správnou artikulaci, dýchání; rozvíjet motorické schopnosti dětí – hrubou motoriku, jemnou motoriku, oromotoriku; rozvíjet zrakovou diferenciaci, sluchovou diferenciaci a fonemický sluch

E) VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Je vhodné využít hudební činnosti jako součást logopedické prevence v MŠ? Jak?
- Co všechno by měly jednotlivé lekce obsahovat, aby u dětí podporovaly správný rozvoj řečových schopností?
- Jak by měly být jednotlivé lekce dlouhé?
- Jak lekci správně motivovat a co vše je do ní vhodné zařadit, aby děti dělaly činnosti se zájmem?
- Jaké pomůcky je možné využívat?

F) METODOLOGIE

Pro svoji praktickou část jsem si vybrala kvalitativní výzkum akčního typu. Stephen Kemmis (1983) vymezil akční výzkum jako formu sebereflexe v pedagogické praxi. Většinou má charakter cyklických intervencí, než jednorázových. Skládá se ze 4 částí: *plánování, akce, pozorování, reflexe*. Tento typ výzkumu je zaměřen jak na žáka, tak na učitele. Jeho potenciálem je zkvalitnit školu i růst profesionality učitele (in Nezvalová, 2002). Dle Průchy (1995) se jedná o typ pedagogického výzkumu. Jeho cílem je ovlivnit či zlepšit určitou část vzdělávací praxe.

G) VÝZKUMNÝ VZOREK

Výzkum ke své bakalářské práci jsem realizovala v mateřské škole v Českých Budějovicích. Výzkum probíhal ve třídě Štěňata, která je logopedickou třídou zřízenou při běžné mateřské škole. Do této třídy jsou přijímány děti s narušenou komunikační schopností, kapacita třídy je 14 dětí (10 chlapců a 4 dívky) ve věku od 4 do 7 let. U 12 dětí je diagnostikován OVR, 1 dysfázie, 1 dyslalie (viz graf 1). Ze 14 dětí má 9 z nich odklad školní docházky. Všechny děti mají vypracovaný IVP.

V této třídě působí dvě výborné pedagožky – N. a K. Paní učitelka N. vystudovala speciální pedagogiku se zaměřením na logopedii a etopedii, působila také jako klinický logoped. Paní učitelka K. vystudovala magisterské studium vychovatelství, bakalářské studium Speciální pedagogika: komunikační techniky – logopedický asistent.

Cílem obou pedagožek je připravit děti s narušenou komunikační schopností na vstup do ZŠ, snažit se odstranit, případně zmírnit jejich narušenou komunikační schopnost. Dalším cílem je vytvářet podmínky pro správný rozvoj řeči, rozvíjet řeč ve všech rovinách, rozvíjet komunikativní i sociální vztahy. Veškerá denní činnost je zaměřena na logopedickou prevenci a rozvoj řeči. (TVP logopedické třídy Štěňata)

H) VYHODNOCENÍ

Na základě akčního výzkumu jsem vytvořila metodický zásobník hudebně – logopedických činností. Poznatky z provedených činností jsem zapsala do reflexe. Získala jsem mnohou zkušeností v pedagogické praxi.

Výzkum jsem prováděla přibližně jedenkrát měsíčně, v období deseti měsíců (září 2016 – květen 2017). Témata jsem vybírala dle aktuálních témat Třídního vzdělávacího plánu. Jednotlivé činnosti jsem sestavila dle svých hudebních znalostí, znalostí logopedické prevence i ze zkušeností ze svých praxí v mateřských školách. Jedná se vždy o dopolední blok činností, které se prolínají daným tématem. Každý blok se skládá z motivace a komunitního kruhu – pro rozvoj spontánní řeči a rozvoj porozumění mluvenému, z dechových a artikulačních cvičení, z cvičení pro rozvoj sluchové a zrakové percepce, dále z rozvoje hrubé i jemné motoriky (kombinace těchto činností). Tyto činnosti jsou z vlastního zdroje nebo jsou motivovány a

inspirovány z publikace Komunikace dítěte předškolního věku – Ilona Bytešnicková 2012. Nedílnou součástí jsou hudební činnosti – pěvecké, poslechové, instrumentální a hudebně – pohybové. Veškeré činnosti jsou motivovány danou písničkou, kterou jsem ke každému období vybrala. Písňe jsem využila lidové, od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, Míši Růžičkové, Oldřicha Kašpara a Josefa Bruknera, Evžena Zornera. Veškeré notové záznamy jsou součástí Příloh.

Metodický sborník „ S písničkou od podzimu do léta“

Tabulka 1 S písničkou od podzimu do léta (zdroj vlastní)

ČÍSLO	MĚSÍC	NÁZEV CELKU	PÍSEŇ
1.	září	Začíná podzim	Měla babka (lidová)
2.	říjen	Zvířátka	Krávy, krávy (Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř)
3.	listopad	Pohádka	Pekla vdolky (lidová)
4.	prosinec čerti	Čerti straší	Popletení čertíci (Míša Růžičková)
5.	prosinec - Vánoce	Blíží se Vánoce	Štědrej večer nastal (koleda) Veselé vánoční hody (koleda) Stojí vrba košatá (koleda)
6.	leden	Padá vločka za vločkou	Sněží, sněží (lidová)
7.	únor	Čeká nás maškarní ples	Maškarní plesy (Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř)
8.	březen	Hurá, jaro je tu!	Sedmikráska (Oldřich Kašpar, Josef Brukner, Ilja Hurník)
9.	duben	Velikonoce	Travička zelená (lidová)
10.	květen	Maminka má svátek	To se podaří (Evžen Zorner)

5.1 ZÁŘÍ Začíná podzim

Píseň: Měla babka (lidová)

Pomůcky: jablko rozkrojené napůl, proužky červeného krepového papíru podle počtu dětí, 6 ks papírových jablek, obrázek jupky, notový záznam lidové písně Měla babka

1. Motivace, komunitní kruh

Jak se jmenuje roční období, při kterém je na stromech zbarvené listí, sklízíme ovoce a zeleninu a taky více prší? Jaké ovoce, které se sklízí na podzim, je vaše nejoblíbenější a proč? Moje nejoblíbenější ovoce je jablíčko, protože je sladké a dělám z něj doma křížaly, povidla anebo jablečný mošt. Víte, co jsou to křížaly? Pokračuje komunitní kruh, každé dítě řekne, jaké ovoce mu chutná a proč.

2. Logopedické činnosti

a) dechové cvičení

- cvičení nádechu nosem – děti čichají k rozkrojenému jablku. Dáváme pozor, aby děti při nádechu nezvedaly ramena
- cvičení výdechu – nadechneme se nosem a ústy foukáme do proužku červeného krepového papíru – zkusíme shodit jablíčko ze stromu, jako to dělá vítr; zkusíme silný vítr a pak mírný větřík – slabý a silnější výdech
 - „fííííí“ – zkusíme, jak fouká vítr na zahradě, opakujeme několikrát, pomalu vydechujeme a vydáváme zvuk
 - „bzzz“ – včelka bzučí okolo jabloně, protože má na jablíčko chuť
 - „ííííí“ – někde na zahradě běhá myška a piští
- usměrňování výdechového proudu – jablíčko (lehký míček) zkusíme fouknout před sebe

b) artikulační cvičení

- cvičení s jazykem:
 - olizování rtů - jak se olízneme, když nám sladké jablíčko moc chutná
 - olizování zubů – olízneme zoubky, abychom jim poděkovali, že nám pomohli jablíčko ukousnout, zkusíme si všechny zoubky jazykem spočítat

3. Hudební činnost

Znáte nějakou písničku, ve které se zpívá o jablíčkách?

- a) poslechová – poslech písničky Měla babka – zahrají na klavír a zazpívám
- b) pěvecká – nejprve zazpíváme melodii písně na jakoukoliv slabiku (např. „la, la“)
 - předmatematická gramotnost: V písničce se zpívá, že by děda chtěl mít tolik jablek, jako má babka. Kdo ví, kolik jablek má děda a kolik jablek má babička? Co by mohl udělat děda proto, aby mu babka jedno jablko dala?
 - Víte, co je to mazurka? Chcete se tento tanec naučit?
- c) hudebně – pohybová činnost

Zkusíme se s dětmi naučit tančit tanec „Mazurka“

- d) instrumentální činnost

Každé dítě si vybere libovolný nástroj. Nejprve budou děti pouze hrát, pak přidáme zpěv. Aby děti činnost bavila, při dalším opakování vybírám pouze některé nástroje, které budou hrát, ostatní nehrají.

4. Sluchová percepce – fonemický sluch

Rozdíl mezi hláskou B x P, vyber slova, která začínají na B, potom slova, která začínají na P, slova vytleskáme.

5. Jemná motorika

A víte, co se na podzim stává s listy, když jablíčka otrháme? Jsou zbarvené a padají na zem. Jakou mohou mít barvu?

- výroba jabloně z vatových tamponů – výtvarná činnost

6. Hrubá motorika

- celkové protažení a procvičení

Kýveme se jako strom ve větru, snažíme se dosáhnout na jablka, která jsou vysoko na stromě. Snažíme se vytáhnout se nahoru a být co nejvyšší strom. Potom si leheme do trávy, uvolníme jednu ruku, druhou, nohy a dýcháme do břicha, posloucháme to ticho kolem nás. Jak zpívají ptáci, poslední podzimní sluníčko nás lechtá a hřeje na těle.

- relaxační hudba

Reflexe:

Připravila jsem si pro děti hudebně – logopedický program na dopoledne. Jednalo se o první dopoledne z celkových deseti. Celé dopoledne bylo na téma lidové písničky „Měla babka“. V první lekci jsem zařadila činnosti pro rozvoj spontánní řeči i jejímu porozumění (komunitní kruh). Děti se dozvěděly, co vše se může vyrobit z jablek. Slovo „křížaly“ neznaly, spolu jsme si vysvětlily, že se jedná o sušená jablka. Dále jsem zařadila dechové cvičení – děti zkoušely foukat nejprve slabě a pak silněji. **Překvapilo mě, že pro mnoho dětí byla změna intenzity dechu náročná.** Artikulační cvičení a oromotorika předcházely samotné hudební činnosti, nejprve poslechové, po té pěvecké. Nejdříve proběhlo rozezpívání na slabiku „la“. Píseň děti znaly, zpívaly se zájmem, a proto byl proces učení jednodušší a rychlý. Společně s dětmi jsme si povídaly o tom, o čem se v písničce zpívá. Jako hudebně – pohybovou činnost jsem zařadila tanec Mazurka. Dále jsem s dětmi poprvé zkusila cvičení na rozvoj fonemického sluchu. Měly za úkol rozlišit slova začínající na B („bé“ jako ovečka) a F („fíí“ jako vítr). Ke všem slovům jsem vytvořila obrázky. Kartičky jsem si nakreslila podle fantazie, děti sledovaly se zájmem. **Všetchna slova jsme vytleskaly a zkusily jsme spočítat počet slabik. Paní učitelka mi poradila, že při určování počtu slabik je vhodné použít kartičky s různým počtem puntíků. Pozitivně hodnotím obrázky se slovy.** Jednalo se o slova: pomeranč, palma, princezna, postel, ponožka, pračka, pastelka, prasátko; bonbon, banán, brčko, brýle, bota, balon, beruška. **Pokud děti přiřadily nesprávně, např. berušku k písmenku P, zeptala jsem se, zda se jedná o „berušku“ nebo „perušku“.** **Velmi přínosně hodnotím zkušenost, že si děti chybu lépe uvědomí, pokud slovo zopakují podle jejich přiřazení.** Obrázky se dětem líbily a určitě podobnou činnost využiji v některé z příštích lekcí. Poslední činností byl rozvoj jemné motoriky, vyráběly jsme s dětmi jabloňový strom se zbarvenými listy.

Celkově hodnotím tento blok jako přínosný. Splnila jsem svůj cíl jak v oblasti hudební, tak logopedické. Domnívám se, že je vhodné zařadit méně činností, aby se vše během dopoledne stihlo. I přesto, že se děti za dopoledne učily spoustu dovedností, byly do nich zapálené a mnozí nepoznaly, že se něco nového „učí“. A to je pro mě úspěchem.

5.2 ŘÍJEN Zvířátka

Píseň: Krávy, krávy (Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř)

Pomůcky: mp3 Krávy, krávy; notový zápis, krepový papír, dvě papírové kravičky; knoflíky a párátko, obrázky (kráva, kapr, kočka, had, pes)

1. Motivace

Když jsem u Vás byla minulý týden, tak jsme si četli pohádku o zvířátkách, pamatujete si to? Určitě jste se toho za týden spoustu naučili! O jakých zvířátkách jste si povídali s paní učitelkou? To bychom si na ně mohly zahrát, co říkáte?

2. Hrubá motorika, orientace v prostoru, vyjadřování

- Já jsem pejsek a umím tohle (podle Evy Svobodové, 2012)

Zahrajeme si hru na zvířátka. Budeme stát v kruhu a každý z nás si vybere jedno zvířátko, které chce a nikomu to neříká. A popřemýšlí, co takové zvířátko umí. Jeden po druhém řekne, jaké zvířátko je a co to zvířátko umí. A my ostatní si zkusíme, jestli to zvládneme taky. Zkusíme každý vymyslet takové zvířátko, které ještě v našem kroužku nezaznělo (například: Já jsem papoušek a umím „lóra, lóra“).

Motivace hudebně – pohybové hry: Včera jsem byla na procházce a šla jsem okolo ohrady, kde bylo stádo černobílých kraviček. Všechny byly veselé, ale jedna z nich byla hrozně smutná. Víte proč? Neměla ocásek. A protože všechny ostatní kravičky ho měly, tak jí bylo do pláče. Co byste kravičce poradily, aby udělala? Použít obrázky dvou kraviček, jedna má ocásek a druhá ho nemá.

- Prosím, půjčíš mi ocásek? Hudebně pohybová hra (podle Evy Svobodové, 2012)

Zahrajeme si hru, začarujeme se všichni na kravičky. „Čáry máry travička, ať jsme každý kravička.“ Rozdám všem ocásky. Nejprve ocásek nebude mít já, abych dětem hru předvedla. Když bude hrát hudba, kravičky běhají po pastvině. Když hudba hrát přestane, kravičky se zastaví. A kravička, co nemá ocásek, se zeptá? Prosím, půjčíš mi ocásek?

K této prosociální hře pustím písničku od Zdeňka Svěráka – Krávy, krávy, kterou budeme později zpívat.

3. Dechové cvičení

- nádech nosem, výdech pusou, nádech do břicha – vleže si děti položí dlaň na břicho a zkusí, zda se jim břicho alespoň trošku zvedá

4. Artikulační cvičení, gymnastika mluvidel

Před děti položí obrázky zvířátek, o kterých budeme zpívat a o kterých slyšely písničku z přehrávače. Zkusíme napodobit zvuky zvířat.

- kráva – „búú“, jak kráva přežvýkuje, jak se olizuje – olizujeme horní ret, spodní ret, přejedeme jazykem po horních a potom po dolních zubech
- had – „ssss“, syčení hada, potichu a pak hlasitěji; zkusíme udělat „hadí jazyk“ – do ruličky
- kočička – líže mlíčko – vyplazujeme jazyk ven, dovnitř; pak zkusíme dosáhnout špičkou jazyka až k nosu a dolů na bradu

5. Hudební činnosti

a) poslechové

Zkusíme si, děti, o zvířátkách zazpívat? Zahrají a zazpívám první sloku písně Krávy, krávy. Před děti doprostřed položím obrázky zvířat, o kterých se v písničce zpívá. Společně vytvoříme pořadí, jak jdou zvířátka v písni za sebou – opora ve zrakovém vnímání. Zopakujeme si, jaký zvuk každé zvíře vydává.

b) pěvecké

Píseň zahrají na klavír. Melodii mají děti již poslechnutou také z předchozí hry.

Při opakování rozdám dětem zvířátka, o kterých zpíváme, a když se v písničce objeví jejich zvířátko, mají za úkol se postupně řadit.

Potom s pořadím dále pracujeme – ptám se, kdo je první, kdo je poslední, kdo je uprostřed, kdo stojí za kravičkou, kdo před hadem.

Po zazpívání mají děti úkol, aby srovnaly zvířátka v takovém pořadí, jak šly v písničce za sebou – procvičujeme paměť, zrakové vnímání

c) hudebně – pohybové (předchozí prosociální hra Prosím, půjčš mi ocásek)

6. Sluchová percepce – poznávání dlouhé a krátké slabiky

Doprostřed kruhu položím obrázek zvířete. Naučíme se spolu s dětmi přepsat jejich název do tajemné řeči, kterou dokážeme přečíst jen my. Vysvětlím dětem pojem krátká slabika, dlouhá slabika. Názvy zvířat přepíšeme pomocí párátek (dlouhá slabika) a knoflíků (krátká slabika). Tuto činnost jsem viděla na praxi v této třídě, velmi mne zaujala, a proto jsem si ji chtěla s dětmi vyzkoušet.

- příklad: koťátko – knoflík, párátko, knoflík

Činnost na koberci ukončím komunitním kruhem: Děti, a jaká zvířátka bychom mohli přidat do další sloky? Podle toho, jaké zvíře budou děti chtít, zazpíváme.

Znáte nějakou jinou písničku, kde se zpívá o zvířátkách?

7. Jemná motorika

- kreslení zvířete pastelkami podle vlastní fantazie, potom v kruhu každé dítě řekne, proč si vybralo právě tohle zvíře, jakou ho nakreslilo barvou,...

Zvířátka rozdělíme na hromádku, spočítáme kterých je nejvíce a kterých nejméně.

(inspirace z knihy Do školky za zvířátka, 2012)

Reflexe:

Ve zvířátkovém duchu se odehrávaly mé připravené činnosti, jednalo se o druhé dopoledne, tentokrát říjnové. Pohybová hra děti zaujala tak moc, že ji prý chtěly pak hrát každý den znovu. Velmi je bavilo vymýšlet co nejzajímavější zvířata a k nim přiřadit co nejlepší činnost, kterou umí. Napodobování kamarádů je donutilo ke koncentraci, aby věděly, co bude dál. Děti musely sladit sluchový vjem s vlastním pohybem, tedy hrubou motorikou. Hru o telátkách jsem zařadila z důvodu nenásilného naposlouchání melodie písně od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře – Krávy, krávy. Jednalo se o hudebně – pohybovou a zároveň prosociální hru, při které děti opět musely mluvit, tedy rozvíjet spontánní řeč i vztahy a komunikaci s kamarády. **Kladně hodnotím využití hry k prvnímu poslechu dané písně.** Poslední hru jsem z časových důvodů nezařadila. Pak následovaly cvičení dechová a artikulační. V rámci rozezpívání jsme zkusily, zda umí kravička zpívat (bu – bu na dvou libovolných tónech). Následovala samotná hudební činnost. **Obrázky k písni byly velmi vhodné, děti věděly, o čem zpívají, co bude následovat. Spojovaly**

sluchový vjem se zrakovým. Přibližně polovina dětí píseň znala, a tak se k mému zpěvu připojily hned. Druhou až poslední sloku už jsme zpívaly všichni dohromady. Aby se děti ve stoje „nenudily“, zařadila jsem činnost, že při každém „povídání zvířat“ mohou chodit po kroužku. Na sloku se všichni zastaví, aby viděly, jaké zvíře následuje. Po zazpívání jsem obrázky využila k předmatematické gramotnosti – pořadí. Další činností k logopedické prevenci byla k rozvoji sluchové percepce. **Názvy zvířat jsme zkusily zapsat pomocí párátek (dlouhá slabika) a knoflíků (krátká slabika).** Tuto činnost jsem viděla v této třídě na předchozí praxi a děti velmi bavila, proto jsem se rozhodla k jejímu zařazení. Závěrem si děti nakreslily každý své oblíbené zvíře pastelkami a rozloučily jsme se jejich představením na koberci. **Pokud bych tyto činnosti chtěla využít někdy v budoucnu, vybrala bych pouze pár činností, anebo si je postupně rozdělila do více dnů. Ke konci už se mi děti zdály být unavené. Nevím, zda to bylo množstvím činností nebo celkovou únavou ze zamračeného dne.**

5.3 LISTOPAD Pohádka

Píseň: Pekla vdolky (lidová)

Pomůcky: notový zápis lidové písně Pekla vdolky; obrázek mouky, vdolků, okna; lepidlo, staré noviny, šablona večerníčka, pastelky, lepidlo, pohádková kniha s pohádkou O Koblížkovi

1. Motivace, komunitní kruh

Včera, když jsem šla spát, tak jsem vůbec nemohla usnout. A vzpomněla jsem si na to, když jsem byla malá, jak mi maminka četla před spaním pohádky a to se pak usínalo úplně samo. Vždycky mi četla pohádku buď o Červené karkulce, o Smolíčkovi, o Šípkové Růžence anebo Hrnečku vař.

- Jakou pohádku máte nejradši vy, děti a proč?

A protože vždycky večer před spaním dávají takový pořad v televizi, kde vysílají pohádky, víte, jak se jmenuje? Tak my si teď pošleme Večerníčkovu čepici a každý řekne, jakou pohádku má nejraději. Co byste řekli, kdybychom si jednu pohádku přečetli? Přinesla jsem Vám ukázat knihu, ze které četla pohádky maminka mě. Jmenuje se Povídám, povídám pohádku. Co třeba tu O Koblížkovi, znáte ji?

- Přečtu pohádku O koblížkovi.

Liška vyzrála na Koblížka, byla chytrá a pochutnala si na něm.

2. Pohybová aktivita

- a) Na lišku bystroušku (obměna hry Na Mrazíka dle Evy Svobodové, 2012)

Děti běhají a představují zvířata, jednou dítě je liška a honí ostatní děti. Když se někoho dotkne, dítě se musí zastavit. Jedině ostatní zvířátka ho mohou dotekem zachránit.

Zeptám se dětí, jestli znají podobnou sladkost jako koblíhy, ale s rozdílem, že se dává marmeláda navrch, ne dovnitř (vdolky).

- b) Pečeme vdolky

Sedíme po kruhu zády k sobě a zkusíme si na zádech dítěte před námi „zadělat“ těsto na vdolky. Z čeho se takové vdolky dělají? Mouka, vajíčko, kvásek, tuk. Hnětíme těsto. Děláme kuličky.

3. Dechové cvičení

- usměrnění výdechového proudu - vdolky máme upečené, vyndáme je z trouby, ale jsou moc horké, jak je vyfoukáme? Zkoušíme foukat před sebe.
- dýchání nosem - a když jíme, musíme mít zavřenou pusinku, zkusíme dýchat jenom nosem

4. Artikulační cvičení

- olizování zoubků - když chceme vdolek sníst, tak na to potřebujeme zuby, tak je přejedeme jazykem, jestli je všechny máme, zamáváme jazykem nahoru a dolů, jestli ho tam máme, vyplázneme ho
- počítání zoubků – jazykem se postupně dotýkáme jednoho zubu po druhém
- gymnastika jazyka – zamáváme jazykem nahoru a dolů
- zkusíme olíznout nos a olíznout bradu, protože nám trochu marmelády na ni spadlo
- špulení rtů – když nám maminka něco dobrého upeče, tak jí za to dáme pusu
- nafoukneme tváře – jako když je máme plné sladoučkých vdolečků
- kolotoč – kroužíme dokola jazykem

5. Hudební činnost

Jak se jmenuje člověk, který peče? Chleba, rohlíky, koláče, vdolky?

Já znám jednu moc hezkou písničku o pekaře a o sladkých a voňavých vdolkách.

Pomůcky – obrázky, podle kterých je pro děti snadnější zapamatovat si text – co máme na obrázcích? Povíme si o tom, vytleskáme.

Vysvětlíme si slova písně. Pokud děti nějakému slovu neporozumí, vysvětlím jim to.

a) poslechové

Písničku zahrají na klavír a zazpívám. V rámci rozezpívání zazpíváme s dětmi nejprve celou písničku na slabiku „la“.

b) pěvecké

Děti se ke mně budou postupně přidávat. Využiji připravené obrázky - vdolky, mouka, okénko. Pro děti bude jednodušší zapamatovat si text.

c) hudebně – pohybové

Aby se děti při opakovaném zpívání nenudily, je vhodné zařadit pohyb.

(pekla vdolky – mícháme těsto, sypala perníkem – sypeme, házela Honzíkovi – házeme, jsou dobrý - hladíme si břicho, perníkem sypaný - sypeme)

6. Sluchová percepce

Rozlišování souhlásky na začátku slova – V x F. Tentokrát jsem zkusila tuto činnost s dětmi bez obrázků (bez zrakové podpory). Měla jsem připravená pouze velká písmena V (vau - štěkání psa) a F (fí vítr).

Tabulka 2 Fonematický sluch (zdroj vlastní)

vdolek	flétna
vlaštovka	fouká
vítr	fén
vajíčko	fix
vousy	fazole
velryba	fialová
vydra	flíček

7. Jemná motorika - výroba večerníčka – šablona, staré noviny, lepidlo, pastelky, čtvrtka (inspirace a zdroj: Řemesla ve hře, písní a tanci, 1999)

Reflexe:

Příští činnost je nutné zkrátit, minimálně jednu část vypustit. Děti byly zahlceny množstvím činností, které jsem chtěla stihnout. V praxi je vhodné rozdělit do dvou dnů. Dechová i artikulační cvičení proběhla se zájmem dětí. **Píseň děti zaujala, během písni před sebou obrázky a ty jim pomohly k lepší představivosti a pochopení významu písni. Rozlišení hlásky V a F na začátku slova bez obrázků bylo pro děti složitější, než s nimi. S obrázky je činnost i více bavila v minulé lekci, proto příště určitě obrázky znovu zařadím.**

5.4 PROSINEC Čerti straší

Píseň: Popletení čertíci (Míša Růžičková)

Pomůcky: obrázek čerta, Mikuláše, anděla, papírové talíře, provázek nebo vlna, noty
Popletení Čertíci

1. Motivace, komunitní kruh

My si dnes budeme povídat o třech postavách, určitě je všechny budete znát, protože co nevidět za námi zase po roce přijdou. Jak vypadá čert, anděl, Mikuláš? Co mají na sobě? Kdy chodí za dětmi? Použij obrázek Mikuláše, čerta a anděla.

2. Sluchová percepce

- sluchová analýza a syntéza:

Č-E-R-T

A-N-D-Ě-L

M-I-K-U-L-Á-Š

Na jakou hlásku začíná čert a na jakou končí? Dále pokračuji stejně s andělem i Mikulášem.

3. Pohybová činnost – hrubá motorika

Víte, jak to vypadá asi v pekle? Co tam všechno mají? A jak se jmenuje hlavní čert, který má na starost celé peklo?

„Čáry, máry, třesky plesk, ať jsme v pekle jako blesk.“

a) Na Lucifera (dle Evy Svobodové, 2012)

Koberec představuje peklo. Děti jsou čerti a jedno z nich představuje Lucifera. Když Lucifer není v pekle, čerti dovádí, řádí, mluví čertovskou řečí „bl, bl“. Jakmile se vrátí do pekla, musí vymyslet různé činnosti a ty předvádět (zametat, uklízet, vařit). Lucifer se ptá postupně čertů, co dělají a oni odpovídají. Jako podklad pustím písničku od Míši Růžičkové – Popletení čertíci.

4. Hudební činnosti

- a) poslechové – Děti poprvé slyšely píseň při předchozí hře. Sedneme si do kroužku a pustíme písničku znovu.
- b) pěvecké – Rozezpíváme se s klavírem na slabiku „mo“. Pak si povíme, o čem se v písničce zpívá. A píseň zazpíváme.
- c) instrumentální – hra na Orffovy nástroje – jak zní peklo – bubínek, tamburína, drhla

5. Logopedické činnosti

a) motorika mluvidel:

- čert – cvičení jazyka; pohybujeme jazykem ven a dovnitř, se zvukem blblblbl, zkusíme, jak čert mluví potichu, hlasitěji nahlas. Čertík má dlouhý jazyk, dokáže si olíznout celé rty i všechny zoubky, umíte to také? A čertík si dosáhne až na špičku nosu, my to zvládneme také?
- bonbony – každému nám většinou Mikuláš s čertem donesou sladké bonbony, když je dáma do pusy, máme od něho úplnou bouli na tváři – jazykem tlačíme do jedné a pak do druhé tváře
- koník – čert má místo bot kopyta, jaké zvíře má kopyta? Jak dělá koník? Jazykem se odrážíme o patro.

b) dechová cvičení

- vědomý nádech nosem: vůně pekla – Zavřeme pusinku a zkusíme se nadechnout, jestli už necítíme to peklo, co za námi přijde v pondělí. Cítíme už čoud, dým, síru z pekla?
- vědomý výdech ústy: všude v pekle je oheň, jak se dá takový oheň sfouknout nebo uhasit, zkusíme si to? Čím déle vydržíme foukat ven, tím dřív dokážeme oheň sfouknout.

6. Jemná motorika – výroba čertíka z papírového talíře

Pomůcky: papírový talíř, barevný červený papír, provázek nebo vlna, nůžky, lepidlo. Dítě dostane papírový talíř a obkreslené rohy, nos, oči a jazyk, které si vystříhne. Dále si nastříhá vlasy z provázku. Papír namaluje černou temperou, po zaschnutí nalepí rohy, vlasy, oči, nos a jazyk, dokreslí ústa.

Reflexe:

Tentokrát jsem se pokusila zařadit méně činností, aby byl na jednotlivé činnosti dostatek času. Motivace i komunitní kruh proběhly v pořádku. **Nevhodně zvolenou činností byla sluchová analýza a syntéza. Pro děti byla tato činnost velmi náročná a nezvládly ji. Paní učitelka mi poradila, že pokud bych chtěla děti naučit analýzu a syntézu slov, je vhodné názorně ukázat. Například při slovu „les“ použít obrázek lesa rozstříhnutý na tři části (L-E-S). Děti si tak dokáží lépe představit a pochopit.** Píseň Popletení čertíci děti neznaly, ale brzy se ji naučily. Myslím, že to bylo díky přidanému pohybu k písni, který jsem zařadila při opakování písně. **Ověřila jsem si, že děti zpěv více zaujme a baví, pokud je k němu přidána pohybová činnost.**

5.5 PROSINEC Blíží se Vánoce

Písně: koledy (Štědrej večer nastal, Veselé vánoční hody, Stojí vrba košatá)

Pomůcky: ořechové skořápky, obrázky: ozdoba, ořech, dárek, zvoneček, vločka, vánočka, jmelí, kapr, jablko, kometa; koleda Štědrej večer nastal, Veselé vánoční hody

1. Motivace, komunitní kruh

Kolikátého dnes, děti, máme? A víte, kolik dnů zbývá do Vánoc? Následuje povídání o Vánocích - kdy je slavíme, jaký stromeček zdobíme, jaké písně zpíváme, co jíme k večeři, co si přejeme od Ježíška – samostatné vyjadřování, odpověď na otázky

2. Hudební činnosti

a) pěvecké

Zpěv koled: Štědrej večer nastal, Veselé vánoční hody, Stojí vrba košatá

S dětmi si navodíme sváteční vánoční atmosféru pomocí koled.

b) instrumentální – Zeptám se dětí, jaké nástroje by se hodily ke koledám. Využijeme triangl, zvoneček, činely. Nejprve hraje pouze triangl, na další sloku se přidá zvoneček a na závěr se přidají činelky.

3. Logopedické činnosti

a) dechové cvičení

- foukání do ořechových skořápek na vodě – vědomý nádech nosem a dlouhý výdech ústy, nádech do břicha vleže

Vánoční tradice – pouštění ořechových skořápek: Každé dítě dostane svoji lodičku (ořechovou skořáčku), misku napustím vodou, každé dítě si postupně položí na hladinu svoji skořáčku a zkusí ji povozit po hladině. Dětem dám pokyn, aby se nadechly nosem a vydechly ústy.

b) tvoření přídavných jmen

Tabulka 3 Tvoření přídavných jmen (zdroj vlastní)

rohlíček z vanilky	VANILKOVÝ
stromček na Vánoce	VÁNOČNÍ
večeře, kterou jíme na Štědrý den	ŠTĚDROVEČERNÍ
salát z brambor	BRAMBOROVÝ

4. Sluchová percepce - fonemický sluch

obrázky: ozdoba, ořech, dárek, zvoneček, vločka, vánočka, jmelí, kapr, jablko, kometa

Nejdříve budou děti obrázky poznávat, potom si všechny obrázky vytleskáme, řekneme počet slabik a první písmeno.

1. K – kometa, kapr
2. J – jmelí, jablko
3. O – ozdoba, ořech
4. V – vánočka – vločka

- Vyber obrázek, který nezačíná stejným písmenkem, jako dva ostatní obrázky:
 1. kometa, dárek, kapr
 2. jmelí, jablko, ořech
 3. ozdoba, ořech, vločka
 4. zvoneček, vánočka, vločka
- Procvičení zrkové i sluchové paměti – všechny obrázky otočím a děti budou říkat, co všechno na obrázcích bylo.
- 5. **Jemná motorika** – grafomotorický list „Stromeček“ – procvičení pravolevé orientace a geometrických tvarů – kruhu a obdélníku; nad, vedle, před, za, pod - dáreček a stromek - pohybuji s dárkem a děti říkají, kde dárek je (ve vztahu ke stromečku).

Reflexe:

Cílem mé činnosti bylo seznámit děti s obdobím Vánoc a s písněmi, které se o Vánocích zpívají. Hravou formou procvičit dýchání, spolu s ním dětem přiblížit tradici pouštění „lodiček“ (ořechových skořápek) Z této činnosti byly děti nadšené, většina z nich tento zvyk doma nikdy s rodiči nezkoušely. Koledy děti znaly, zazpívaly jsme si je. Nejvíce je bavila koleda „Stojí vrba košatá“, kterou jsme doplnily o tleskání. **Potvrdila jsem si, že děti zpěv více zaujme a baví, když k němu přidáme hru na tělo nebo na hudební nástroje.** Další činností byl rozvoj fonemického sluchu, měla jsem připravené obrázky s vánočními motivy. Cílem bylo říct, co na obrázku je, kolik má slovo slabik a jakým písmenkem začíná. Pak jsme zkoušely činnost „co nepatří do řady“. Vždy jsem dala do řady dvě kartičky, které začínaly stejným písmenkem a jednu jinou. **Bála jsem se, že tato činnost bude pro děti náročná, ale zvládli ji bez problémů.** Poslední činností bylo, že jsme všechny kartičky otočily a děti vzpomínaly, co všechno na kartičkách bylo. **Přínosem pro mě je seznámení dětí s koledami, s tím propojené dechové cvičení, ze kterého děti byly nadšené.**

5.6 LEDEN Padá vločka za vločkou

Píseň: Sněží, sněží (lidová)

Pomůcky: papír na výrobu vloček, notový zápis lidové písně Sněží, sněží;

1. Motivace, komunitní kruh

Jak se jmenuje roční období, které máme? Jaké je venku počasí?

2. Jemná motorika

Vyrobíme si s dětmi každý papírovou vločku – stříhání. Tuto vločku využijeme při dalších činnostech. Na každou vločku navážeme nit.

3. Hrubá motorika

• pohybová hra Na Mrazíka

Jedno z dětí je mrazík (modrý šátek) a po dotknutí se dítěte zůstává zmražené; zachraňuje sluníčko (dítě se žlutým šátkem). Je možné zkusit různé obměny.

4. Logopedické cvičení

a) dechové

- usměrňování výdechového proudu – nádech nosem a slabý výdech ústy na vločku přivázanou na niti, jen vločku lehce polechtáme, aby se zahýbala jen malinko
- vichřice – nadechneme se nosem a ústy uděláme sněhovou vichřici (silně foukáme)
- nádech do břicha – vichřice utichla, vločka z nebe spadla každému z nás na břicho, spokojeně odpočívá a jen lehce se pohybuje nahoru a dolů. Dýcháme volně nosem.

5. Sluchové vnímání, rozlišování

Kolik slyšíš slabik? Podle počtu slabik přiřaď ke kartičce se správným počtem puntíků.

slova: sníh, led, vločka, šála, rampouch, čepice, rukavice; nepatřící: plavky, zmrzlina, moře, květiny, zrající ovoce;

Pozor: slabiky počítej pouze u slov, která patří k zimě. Ostatní slova ne.

6. Hudební činnosti

a) poslechové – Antonio Vivaldi – Zima (poslech vážné hudby) Co vám skladba připomíná? Jaké jsme slyšely nástroje? Vyjádření vlastního názoru, prožitku. Sluchový vjem spojit s vyjádřením.

b) pěvecké

My se také naučíme jednu skladbu, ale zpívat. Bude také zimní.

Nácvik lidové písně Sněží, sněží. Při nácviku se nejprve rozezpíváme na melodii písně na slabiku „na“

Můžeme vyzkoušet různé obměny, např. první sloku zpívají holky, druhou sloku zpívají kluci; když holky zpívají, kluci hrají na nástroje a obráceně

c) instrumentální

Po naučení písně si vezeme hudební nástroje; při tlesknutí děti položí nástroj, který mají a posunou se o jedno místo po kruhu dál (reakce na signál; vyzkouší si hru na jiný nástroj).

Reflexe:

S dětmi jsem se znovu setkala týden po Vánocích. Tentokrát bylo tématem roční období zima, z toho důvodu jsem vybrala jednoduchou lidovou písničku s názvem „Sněží, sněží“. K tomuto tématu jsme si jako pomůcku s dětmi vytvořili jednoduchou papírovou vločku, kterou jsme potom využily k dechovým činnostem, například pro nácvik nádechu do břicha (motivace – pohoupeme vločku). Na každou vločku jsem dětem připevnila nit, zkoušely regulovat intenzitu svého dechu (motivace – malý větříček, velká vichřice). Pak jsem použila připravené čtyři kartičky, na každé byly puntíky, od jednoho do čtyř. Dětem jsem říkala slova, pokud patřila k zimě, měly za úkol vytleskat, spočítat slabiky a ukázat správnou kartičku se správným počtem slabik. Tato činnost děti velmi zaujala a myslím, že i bavila.

Poprvé jsem zařadila poslech vážné hudby Antonio Vivaldi – Zima. Děti poslouchaly se zaujetím, potom každé dítě řeklo, jak se mu skladba líbila a co mu připomínala. **Jednalo se o mou první zkušenost s poslechem vážné hudby v mateřské škole. Líbilo se mi následné povídání o tom, co dětem hudba připomínala. Vlastně jsem u dětí podpořila tvořivost, koncentraci i spontánní řeč.** Mezi nejčastější názory patřila sněhová vichřice,

mráz, zima. Při poslechu děti ležely na koberci, relaxovaly a bylo jim to příjemné. Návuk písničky probíhal výborně, přestože děti píseň neznaly. Tentokrát jsem k písničce nepřipravovala obrázky. Nejprve jsem ji zazpívala já, pak jsme si řekly, o čem se v písni zpívá. Rozezpívaly jsme se a pak už se děti postupně přidávaly ke mně. Nakonec jsme píseň doplnily o hru na hudební nástroje. Měly možnost vyzkoušet si všechny druhy nástrojů a tím je činnost neomrzela přesto, že zpívaly tu samou píseň pořád dokola.

V předchozích lekcích jsem nevyužila činnost vlastního vyrábění pomůcky k dechovým činnostem dětmi. Myslím, že děti s vlastnoručně vyrobenou pomůckou pracovaly s větším zájmem. Osvědčilo se mi zahrnout do každé z lekcí pohybovou činnost, ráda využívám první poslech písně právě k pohybové hře. Velmi vhodně využitou pomůckou hodnotím kartičky s puntíky, které představují počet slabik – zařadím v příštích lekcích.

5.7 ÚNOR Čeká nás maškarní ples

Píseň: Maškarní plesy (Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř)

Pomůcky: noty na píseň Maškarní plesy (Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř), dřevěné korálky na navlékání, provázek na navlékání,

1. Motivace, komunitní kruh

Kdo ví, co nás zítra čeká za výjimečný den? Budeme mít karneval. Co se dělá na takovém karnevalu? Je tam spousta legrace, kamarádů, balónek i bublifuků.

2. Logopedické činnosti

a) motorika mluvidel (oromotorika)

- nafukování tváří – na žádném správném karnevalu nesmí chybět balonky; zkusíme si nafouknout balonek nejdřív do jedné tváře, pak do druhé a nakonec do obou; můžeme opakovat
- nafukování balonku – představíme si, že chceme balonek nafouknout – nadechneme se nosem do břicha a vyfoukneme ústy; balonek může i prasknout – ukazováčkem „praskneme“ balonek a vzduch z tváří uteče
- bublifuk – jak vypadá bublifuk, zkusíme si ho udělat z pusinky (kroužek ze rtů) a s přerušovaně vydechujeme ústy, jako bychom pouštěly bubliny z úst

3. Hrubá motorika, sluchové vnímání

- Karnevalový tanec – protože se na každém správném karnevalu tančí, zkusíme si zatančit i my. Pustíme píseň „Maškarní plesy“ od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. Ale tančení mám jeden háček. Já budu říkat různá slova. Pokud slovo, které řeknu, bude patřit ke karnevalu, tančíme dál. Ale pokud řeknu slovo, které na karneval nepatří, musíme se zastavit a „zkamenět“.

S dětmi si řekneme pár příkladů, aby si dokázaly představit, jaká slova patří a jaká nepatří. Nejprve si zkusíme s dětmi říct, co na karneval patří: písničky, tancování, masky, maska princezny, maska piráta, balonky, bonbony. A co nepatří, např: snídaně, živé zvíře, svíčka, sirky.

Pokud by některá slova nebyla příliš jasná, můžeme si s dětmi popovídat o tom, jak to myslely. Jedná se o hru, při které se u dětí rozvíjí sluchová pozornost, dále rozlišování podřazených slov nadřazenému slovu „KARNEVAL“.

4. Sluchová percepce, rozvoj slovní zásoby

Co patří na karneval? Já řeknu málo, dítě řekne mnoho.

Na karnevale může být jedna princezna nebo více princezen:

Tabulka 3 Rozvoj slovní zásoby (zdroj vlastní)

princezna - princezny	balonek - balonky
princ - princové	bublifuk – bublifuky
beruška - berušky	písnička písničky
čaroděj - čarodějové	víla - víly
pirát – piráti	bonbon – bonbony
klaun - klauni	kuchař - kuchaři
vodník - vodníci	motýl - motýli

Činnost může pokračovat rozdělením slov podle počtu slabik (jedna, dvě nebo tři slabiky – ukázat na čtvrtce se správným počtem puntíků).

5. Hudební činnosti

a) poslechové

Děti měly možnost si píseň poslechnout si při hudebně – pohybové hře. Děti se zeptám, zda si píseň chtějí poslechnout znovu.

b) pěvecké

A my se teď o karnevalu naučíme písničku, která se jmenuje Maškarní plesy (Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř) S sebou vezmu zpěvník, ve kterém jsou krásné ilustrace a s dětmi si o písni a jejím textu nejdříve popovídáme.

Píseň zahraji na klavír, pak se přidám se zpěvem. Po druhé už se děti přidávají ke mně.

6. Jemná motorika

Na karnevalech bývá spousta masek, nikdy nechybí princezny. Zkusíme si navléknout krásné korále pro princeznu. Navlékání dřevěných korálků pro princeznu (návlek pinzetového úchopu).

Reflexe:

Únorová činnost probíhala ve znamení příprav na karneval. Při motorice mluvidel děti bavilo nafukovat tváře jako balonky, i hrát si na „bublifuk“. **Tuto motivaci hodnotím jako velmi vhodně zvolenou.** Při pohybové činnosti – tanci jsem s dětmi procvičila jak hrubou motoriku a orientaci v prostoru, tak sluchové vnímání – reakci na signál. Děti měly za úkol tančit pouze, pokud jsem vyslovovala slova podřazená ke slovu karneval. Při slovech, která k tématu karneval nepatří, měly za úkol se zastavit. **Líbilo se mi obrovské soustředění na slovo i nadšení z „obyčejné“ pohybové hry.** Pro rozvoj slovní zásoby jsme zkusily s dětmi vytvářet z jednotného čísla číslo množné. U těchto slov jsme s dětmi počítaly slabiky a přiřazovaly ke správné kartičce se správným počtem puntíků. **V minulé lekci jsem využila poprvé a zjistila jsem, že je činnost pro děti takto jednodušší.** K tématu jsme se naučily zpívat píseň od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. Děti píseň neznaly. **Poslechly si ji při pohybové hře – tento způsob prvního „poslechu“ písně se mi velmi osvědčil a ráda jej využívám.** S dětmi jsem si povídala o obsahu písně. Děti se ke mně postupně přidávaly. Nakonec jsem dětem rozdala dřevěné korálky a provázek, aby si zkusily navléknout korále pro princeznu – jemná motorika. **Činnost bavila spíše dívky, než chlapce. Příště bych vybrala činnost vhodnější pro chlapce.**

5.8 BŘEZEN Hurá, jaro je tu

Píseň: Sedmikráska (Josef Brukner, Ilja Hurník)

Pomůcky: notový zápis písně Sedmikráska, nahrávka ptačího zpěvu, brčka, papírové kytičky

1. Motivace, komunitní kruh

Pustím z radia nahrávku ptačího zpěvu.

Zeptám se dětí, co to je za zvuky? A co nám tento ptačí zpěv oznamuje? Zpívají takhle ptáčci i v zimě?

Nové roční období - jaro. Kdy začíná, jaké máme počasí, co se děje v přírodě?

- Obrázky neznámějších jarních květin – sněženka, tulipán, pampeliška, sedmikráska.

Každý obrázek popíšeme, jak květina vypadá, části rostliny – květ, stonek, list. Jakou má barvu. Jak se stane, že květina uvadne?

2. Logopedické činnosti

a) dechové

- nádech nosem a výdech ústy – jak voní květina?
- usměrnění výdechového proudu – zkusíme si, jak foukáme na odkvetlou pampelišku

b) artikulační, oromotorika

počítání zoubků – představíme si, že každý náš zoubek je jedna kytička, zkusíme všechny kytičky pomocí jazyka spočítat

3. Hudební činnosti

a) pěvecké

S dětmi se naučíme zpívat píseň Sedmikráska. Jako obvykle nejprve zahrají a zazpívám, následovat bude rozezpívání na libovolnou slabiku.

b) hudebně – pohybové (hrubá motorika) – píseň Sedmikráska zkusíme s pohybem

c) instrumentální

- sluchová poznávání zvuků - Děti rozdělím na dvě poloviny, obě poloviny se postaví do řady zády k sobě. Do každé řady rozdám stejné nástroje (bubínek, triangel, činelky, dřevěné koule, dřívka, zvoneček) Bez zrakové opory se hledají dvojice. Zahraje první z řady, z druhé řady se pokusí zahrát stejný nástroj. Ostatní děti poslouchají, zda zahrál správný nástroj.

Pokud děti chtějí hrát dál, prohodíme dětem nástroje a hra začíná od začátku. Před samotnou hrou můžeme vždy zahrát na jednotlivé nástroje a říct si, co nám zvuk připomíná. Např.: dřívka – jak ťuká datel,... Děti poznávají zvuky, vyjadřují vlastní názor a komunikují.

4. Zraková percepce

- Jaké květiny jsou schované? Obrázky různých jarních květin si prohlédneme a popíšeme, jak se jmenují. Pak dám dětem čas na zapamatování květin a přikryju šátkem. Zkoušíme vzpomenout si na všechny květiny.

5. Sluchová percepce

- procvičení fonemického sluchu – podle slabik názvu květiny přiřadíme ke správné kartičce se správným počtem puntíků

6. Jemná motorika

Výroba sedmikrásky z obalů na muffiny. Venku na vycházce je možné dále v tématu pokračovat – sbírat sedmikrásky, pampelišky, uplést z nich věneček.

Reflexe:

Tato činnost probíhala bez problémů. Komunitní kruh, dechové i artikulační činnosti zvládly výborně. Písničku Sedmikráska děti neznaly, naučily jsme se ji společně. Dětem pomohl k zapamatování slov pohyb k písni. **Velmi se mi během této praxe osvědčilo doplnit zpěv o pohyb.** Nejvíce děti zaujala instrumentální část, kdy jsem rozdělila děti na dvě skupiny. Obě skupiny jsem k sobě postavila zády a rozdala do každé skupiny stejné hudební nástroje. Děti měly za úkol vytvářet ozvěnu – tedy poznat, zda hraje někdo z druhé skupiny na stejný nástroj, jako mám já. Touto činností jsem podporovala sluchové vnímání. Myslím, že děti činnost velmi zaujala a bavila. Hru jsme hrály několikrát, vždy jsme pouze vyměnily nástroje. Na rozvoj fonemického sluchu jsem

zařadila dětem známé počítání slabik a přiřazování ke správné kartičce. Na závěr jsme podle písničky Sedmikráska vytvořily opravdovou sedmikrásku. Květ jsme vyrobily pomocí bílých obalů na muffiny. Dětem se výrobek moc líbil. **Děti si procvičily samostatné vyjadřování, dechové i artikulační schopnosti, naučily se novou píseň. Rozvíjely jsme sluchové i zrakové vnímání a vytvořily krásný výrobek.**

5.9 DUBEN Velikonoce

Píseň: Travička zelená (lidová)

Pomůcky:

1. Motivace, komunitní kruh

V dubnu slavíme jeden velmi důležitý svátek – Velikonoce. Co na Velikonoce obvykle děláme? Zdobíme vajíčka, pečeme beránka, pleteme pomlázku? Na Velikonoce už často bývá tráva krásně zelená. Proto se dnes naučíme o travičce písničku, znáte nějakou? Nejprve se rozdýcháme.

2. Logopedické činnosti

a) dechové

Použijeme brčka, každému dáme jedno. Zkusíme se připravit na další činnost. Brčko si dáme do úst, nadechneme se nosem a vydechneme ústy (brčkem). Až to dětem půjde, zkusíme vydechovat přerušovaně.

b) artikulační, oromotorika

Každé dítě dostane malou papírovou kytičku. Doprostřed kruhu dám zelený papír, který představuje louku. Úkolem dětí je položit kytičku vedle papíru a pomocí brčka ji přemístit na „louku“. Pokud dětem činnost nebude dělat problém, zkusíme se posunout od papíru o kousek dále a tím bude činnost pro děti těžší.

3. Hudební činnosti

a) poslechové – Dětem písničku zazpívám a zahraji. Předpokládám, že tuto lidovou píseň budou znát.

b) pěvecké – Rozezpíváme se na melodii písně. Po druhé zpíváme se slovy, obě sloky.

c) instrumentální – Rozdělím děti do dvojic a řeknu, aby si každý vymyslel hru „na tělo“, ale ve dvojici s kamarádem.

d) hudebně – pohybové (hrubá motorika) – K písni společně s dětmi vytvoříme pohyb, který se společně naučíme.

4. Zraková percepce

- zraková syntéza – skládání rozstříhaného velikonočního vajíčka
Nejprve jednodušší – vajíčko je nabarvené; pak těžší verze – vajíčko je ještě bílé, nenamalované

5. Jemná motorika

- výroba zeleného vajíčka – obmotávání vlnou obrys vajíčka

Reflexe:

Dubnovou činnost jsem zaměřila na téma Velikonoc. Protože na Velikonoce už většinou pučí tráva, vybrala jsem jednoduchou lidovou písničku Travička zelená, kterou všechny děti znaly. V rámci dechových a artikulačních činností jsme si zkusily přesouvat pomocí brčka papírové květiny z místa na místo. **Byla jsem velmi nadšená z toho, jak jsem touto činností děti zaujala. Myslím, že žádné z nich nepoznalo, že mým záměrem je rozvíjet dýchání. Zpočátku jsem nevěděla, zda nebude činnost pro děti moc složitá na dýchání a zda je bude bavit.** Překvapilo mě, s jakým zájmem tuto činnost dělaly. Zaspívaly jsme si píseň Travička zelená, vymyslely k ní pohyb. Děti bavilo vymýšlet pohyb společně. **Dalším zjištěním pro mou praxi je, že děti velmi rády vymýšlí další činnosti a „spoluvytvářejí“ je s pedagogem.** Pro podporu zrakové percepce jsem dětem dala papírové vajíčko, které je „rozbité“ a je zapotřebí ho spojit. Nejprve jsem dětem dala jednodušší verzi, vajíčko barevné se vzorem. Potom děti dostaly vajíčko celé bílé, které bylo na složení složitější. **Líbilo se mi pozorovat dvě odlišné verze „náročnosti“.** Na závěr jsem pro rozvoj jemné motoriky zařadila omotávání obrysu vajíčka vlnou, při kterém jsme si s dětmi znovu zaspívaly písničku.

5.10 KVĚTEN Maminka má svátek

Píseň: To se podaří (Evžen Zorner)

Pomůcky: obrázky (kytička, růžička, srdíčko, mistička pudinku, obrys rtů), píseň To se podaří

1. Motivace, komunitní kruh

Květen je měsíc, ve kterém slaví svátek všechny maminky. Jaká je vaše maminka? Jaké má oči, vlasy? Povídání o vlastnostech a vzhledu maminky. Co pro vás vaše maminka každý den dělá? Děkujeme jí za to?

2. Logopedické činnosti

a) dechové

- usměrnění výdechového proudu - Když si odřeme koleno, maminka nám ho pofouká. Zkusíme to stejně jako maminka. Nádech nosem, výdech ústy. Dáváme pozor na zvedání ramen.
- dýchání do břicha – lehne si na záda a dlaň si položíme na břicho. Když jsme byli malí, maminka nás v náruči houpala, zkusíme teď svojí dlaň pohoupat stejně. Nadechneme se do břicha nosem, vydechujeme ústy a pozorujeme, jak se nám dlaň pohybuje nahoru a dolů.

b) artikulační, oromotorika

- úsměv – jak se na nás maminka usmívá
- olíznutí horního a dolního rtu pomalým tempem – jako když nám maminka něco moc dobrého uvaří
- špulení rtů – pusinka od maminky před spaním. Zkusíme více „pusinek“ za sebou, tedy přerušovaně špulit rty.

3. Hudební činnosti

a) poslechové

Protože se jedná o písničku, u které předpokládám, že ji děti nebudou znát, zahrají ji celou na klavír a zazpívám. Děti si poslechnou melodii i text, pokud je to potřeba, zahrají a zazpívám vícekrát.

b) pěvecké

Naučíme se zpívat písničku pro maminku, kterou jí k svátku můžeme zazpívat. Vytvořím k písničce obrázky (kytičku, růžičku, srdíčko, mističku pudinku, obrys rtů) pro lepší zapamatování slov a zrakovou podporu.

c) hudebně – pohybové (hrubá motorika)

- taneční improvizace – Rozdělím děti na dvě skupiny. Jedna skupina bude se mnou písničku zpívat a druhá skupina zkusí na naučenou písničku zatančit. Potom se skupiny vymění.

4. Zraková percepce

Děti dostanou obrázek miminka, holčičky, maminky a babičky. Za úkol budou mít srovnat je ve správném pořadí. Budeme se povídat o vztazích (pojmy: maminka, babička, vnučka, dcera)

5. Sluchová percepce

K podpoře rozvoje fonemického sluchu použiji kartičky s obrázky z naučené písně, vytleskáme, určíme počet slabik. Rozdělíme do skupin, aby v každé skupině byly slova se stejným počtem slabik.

6. Jemná motorika

- výroba srdíčkových přáníček pro maminky

Do každého přáníčka nalepíme text naučené písničky „To se podaří.“ Děti mohou doma písničku mamince zazpívat.

Reflexe:

Poslední činností byla lekce zaměřená na Svátek matek. Přestože byla lekcí poslední, byla zároveň velmi krásná. Při komunitním kruhu jsme si s dětmi dlouho povídaly o tom, jaké jejich maminky jsou. Dechové i artikulační činnosti šly dětem výborně. Pouze přerušované špulení rtů jsme musely zkoušet trochu déle. Písničku děti neznaly, jak jsem předpokládala. **Ale s pomocí náslechu a připravených kartiček s obrázky se jí naučily brzy. Velmi mě potěšilo, když skoro polovina dětí řekla, že tuto písničku musí zazpívat mamince doma. Příště bych měla zařadit nejprve činnosti logopedické, aby se děti utvrdily ve slovech, které písnička obsahuje.** Poprvé jsem s dětmi zkusila pohybovou taneční improvizaci. Ze začátku se většina dětí styděla, ale po chvíli se všechny děti už

ladně pohybovaly v rytmu písně. **Problémem byla činnost spojená s rodinnými příslušníky, pro děti bylo těžké pochopit vztah vnučka. Myšlení dítěte v předškolním věku je vázáno na konkrétní obsah, tedy zatím není schopné abstrakce.** Cvičení na rozvoj fonemického sluchu děti už znaly, takže jsem ani nemusela vysvětlovat, co s kartičkami budeme dělat. Na závěr jsme vyrobily s dětmi papírová srdíčka, do kterých jsme nalepily předem připravený text písničky, kterou jsme se naučily.

DISKUZE

Během své praxe jsem se setkala s různým přístupem k využití / nevyužití logopedické prevence a hudebních činností. Většinou jsem viděla pár dechových cvičení nebo zpěv písni doplněný o instrumentální činnosti. Na žádné z nich jsem se však nesečkala s propojením těchto dvou oblastí. Otázkou pro mě bylo, jak by bylo možné tyto dvě oblasti spojit v jeden celek? Ve svém okolí i na praxích jsem měla možnost vidět množství předškolních dětí, které měli různé řečové deficity i velmi malý pěvecký repertoár. Již po prvním ročníku svého studia jsem se zaměřila na výzkumy a články na toto téma. Velmi mne lákalo téma vlivu hudebních činností na rozvoj řečových dovedností a logopedické prevence. Chtěla jsem tápat po tom, zda nedostatek zpěvu může být důvodem logopedických deficitů. Ale protože tento vliv by bylo nutné zkoumat delší dobu, rozhodla jsem se vytvořit ucelený „blok“ hudebních činností a logopedické prevence. V rámci své bakalářské práce jsem se pokusila sestavit metodický sborník pro sebe i ostatní pedagogy mateřských škol. Ještě před přečtením různé literatury jsem se domnívala, že zpěv je pro dítě velmi důležitý z hlediska správného vývoje řeči. Laicky jsem o zpěvu uvažovala tak, že dítě musí při zpěvu dýchat, artikulovat, rytmizovat, používat určitou slovní zásobu a zapamatovat si text.

O podpoře logopedické prevence a komunikačních schopností ve spojitosti s hudbou dočetla v článku Anny Kačabové (zdroj: <http://zpivanipropupiky.cz/hudba-a-vychova/rekni-to-pisni-aneb-o-vlivu-hudby-a-zpevu-na-schopnost-deti-naucit-se-jazyk/>). Zde jsem se dozvěděla o výzkumu, který je popsán v knize od britské psycholožky Sally Goddard Blythe – *Genius of Natural Childhood*. V knize popisuje důležitost zpěvu dětem a říká, že známé a opakované melodie připravují mozek dítěte na správné zvládnutí jazyka. Je si jistá, že zpěv je vhodný pro předcházení pozdějším problémům s řečí. Další publikací, která mě motivovala k výběru tématu a ve které je logopedická prevence spojena se zpěvem a hudebními činnostmi, je publikace od paní logopedky Mgr. Jany Bezděkové (2008) – *Učíme naše dítě mluvit*. Jedná se však pouze o náměty pro rodiče na dětské písni.

Otázkou a velkou výzvou pro mne bylo, jak tento sborník sestavit? Co všechno by měl obsahovat? Jak veškeré činnosti motivovat tak, aby děti bavil a zároveň, aby splňoval kritéria logopedické prevence?

V tomto ohledu jsem měla velké štěstí, že jsem svůj sborník mohla vyzkoušet přímo v logopedické třídě zřízené při běžné mateřské škole. Nejen z hlediska využití činností přímo s dětmi s řečovými deficity, ale také z důvodu, že v této třídě působí klinická logopedka. Od ní jsem dostala spoustu námětů a rad, jak je možné logopedickou prevenci provádět. Z mého nápadu propojení logopedické prevence s hudebními činnostmi byla velmi nadšená.

Nejvhodnějšími publikacemi pro mé téma hodnotím knihu Komunikace dětí předškolního věku od Ilony Bytešnickové (logopedická prevence) a knihu Hudební činnosti v předškolním vzdělávání od Marie Liškové (hudební činnosti). Můj sborník je jakýmsi spojením těchto dvou oblastí v jednu. Na základě teoretických poznatků jsem vytvořila stěžejní osnovu pro každou z mých lekcí:

- **Hudební činnosti:** píseň vhodná pro určité období v roce, na ni motivované hudební činnosti pěvecké, poslechové, instrumentální i hudebně – pohybové
- **Logopedické činnosti:** sluchové vnímání, zrakové vnímání, dechová a fonační cvičení, motorika mluvních orgánů, hrubá motorika, jemná motorika

Na základě této osnovy jsem se rozhodla, že vytvořím celek, který bude využitelný během školního roku. Zpočátku to bylo pro mne velmi náročné. Jakou píseň vybrat? Jak procvičit artikulaci, dýchání, zrak, sluch, i motoriku, zpěv i rytmus a to vše motivovat na téma jedné písně? Jak to zvládnout za jedno dopoledne? Jakou náročnost mohou jednotlivé činnosti mít?

Výsledkem mé desetiměsíční práce je mnou sestavený desetidílný metodický zásobník s reflexí. Díky jeho provedení v praxi jsem získala spoustu zkušeností. Zkušenosti jsem získala jak pro přípravování lekcí i pomůcek k danému tématu, tak při praktickém využití s dětmi. Spoustu poznatků a nápadů jsem získala díky paní učitelce (logopedce), která mi zároveň dávala zpětnou vazbu.

Při tvorbě své bakalářské práce jsem měla možnost nejen sestavit hudebně – logopedické činnosti a ty vyzkoušet v praxi, ale také se dozvědět, jak obsáhlý je hudební

repertoár předškolních dětí v dané třídě. Můj předpoklad, který jsem měla před začátkem vytváření této práce, se potvrdil – znalost lidových písní se stále snižuje. Bylo mi potvrzeno, že většinu mnou využitých písní (lidových) se děti naučily až v mateřské škole. Nelze tvrdit, že by byl zpěv a hudební činnosti jedinou metodou ke správnému vývoji řeči, ale určité pozitivní důsledky v nich najít můžeme.

Mým cílem bylo spojit dohromady dvě oblasti – hudební činnosti a logopedickou prevenci. Šlo mi o to, abych u dětí podpořila vztah k hudbě, znalost písní a zároveň tyto cíle doplnila o logopedickou prevenci.

Pokud se podívám zpětně na své výzkumné šetření, zjišťuji, že obsahuje určité nedostatky. Domnívám se, že pro lepší pochopení a obsah lekcí by bylo vhodné doplnit jej o nahrávku nebo spíše videonahrávku činností. Pokud by se sborník dostal do ruky pedagožce, která nemá s logopedickou prevencí zkušenosti, nejsou všechny činnosti popsány do detailu. Dále nevím, jak by na mnou zařazené činnosti reagovaly děti bez řečového deficitu – nebyly by pro ně činnosti moc jednoduché? Nebo naopak, zvládly by je, když by na ně nebyly zvyklé ze své mateřské školy?

Na základě mých zkušeností během zpracovávání této bakalářské práce se nabízí otázky, které by mohly být předmětem hlubšího objasnění této problematiky:

- Pokud děti nezpívají, může být důsledkem řečový deficit? Jak velký vliv má provozování zpěvu a hudebních činností na řečové dovednosti?
- Z jakých důvodů se zvyšuje počet dětí s logopedickou vadou?

ZÁVĚR

Bakalářskou práci jsem zpracovávala od září 2016 do května 2017. V teoretické části jsem čtenářům přiblížila předškolní období, komunikaci a řeč v tomto věku. Dále jsem se zabývala nejvyskytovanějšími logopedickými vadami, které se v předškolním věku objevují. Další část jsem věnovala popisu hudebních činností v mateřské škole a jejich pozitivní účinky na dítě předškolního věku.

Cílem praktické části mé bakalářské práce byl akční výzkum, díky kterému vznikl metodický sborník využitelný v praxi. Skládá se z hudebních činností a činností podporujících logopedickou prevenci. Jednotlivé celky jsem sestavila, připravila a dále k nim vytvořila tématické pomůcky pro logopedické i hudební činnosti. Tento metodický sborník jsem vyzkoušela v praxi v mateřské škole v Českých Budějovicích, v logopedické třídě zřízené při běžné MŠ. Osnovou každé „lekce“ je motivace a komunitní kruh, logopedická prevence (dechová cvičení, artikulační cvičení), hudební činnosti (pěvecké, poslechové, instrumentální, hudebně – pohybové), hry pro rozvoj sluchové a zrakové percepce, rozvoj jemné i hrubé motoriky a také reflexe činnosti.

Metodický sborník je určen pro děti předškolního věku, 5 – 7 let. Je možné využít ho i ve třídě heterogenní, ve které jsou děti mladší. Některé činnosti však byli pro tříleté a čtyřleté děti příliš náročné. Mladší děti zvládaly jak hudební činnosti, dechová i artikulační cvičení i pohybové hry. Náročnější pro ně byly cviky na podporu sluchového vnímání, fonemického sluchu i diferenciací.

Mým hlavním cílem bylo vytvořit sborník činností pro předškolní děti, ve kterém se budou prolínat jak hudební činnosti, tak logopedické. Vidím v této dvojici vzájemnou spojitost - při zpěvu dochází k dýchání, artikulaci i rozvoji slovní zásoby. Sborník obsahuje hudební činnosti a činnosti podporující logopedickou prevenci. Veškeré činnosti jsou v každém měsíci motivovány danou písní. Spolupráce s dětmi probíhala výborně. Měla jsem možnost svůj materiál vždy konzultovat s paní učitelkou, která se dříve zabývala klinickou logopedií. Poradila mi vhodné postupy v logopedické prevenci i mnoho konkrétních činností.

Metodika hudebních činností podporujících logopedickou prevenci byla ověřena v praxi. Pomocí ní jsem u dětí chtěla prohloubit vztah k hudbě a zpěvu, rozvíjet sluchové vnímání,

sluchovou paměť, fonemický sluch, který je nepostradatelný při učení se čtení a psaní. Podporovala jsem rozvoj slovní zásoby, jak aktivní, tak pasivní. Snažila jsem se motivovat artikulační a dechová cvičení tak, aby byly pro děti zajímavé a dělaly je se zájmem. V neposlední řadě jsem se zaměřila na rozvoj motoriky hrubé, jemné i motoriky mluvidel. Proto jsem zařadila hudební činnosti nejen pěvecké, ale i poslechové, instrumentální a hudebně – pohybové. Já jsem se naučila, že méně někdy znamená více. V prvních dvou „lekcích“ jsem měla činností mnoho, proto jsem se v dalších snažila trochu „zpomalit“. Naučila jsem se, jak je možné s dětmi logopedickou prevencí dělat, jak dětem činnosti vysvětlovat a podat. Měla jsem možnost pozorovat určitý vývoj i sama na sobě – příprava každé další lekce pro mě byla o něco jednodušší. A po každé provedené lekci v praxi jsem se cítila jistěji.

Celkový pěvecký „repertoár“ dětí byl rozšířen o písně: Měla babka; Krávy, krávy; Pekla vdolky; Popletení čertíci, koledy – Štědrej večer nastal, Veselé vánoční hody, Stojí vrba košatá; Sněží, sněží; Maškarní plesy; Sedmikráska; Travička zelená; To se podaří. Do svého sborníku jsem využila jak písně lidové, tak umělé, od autorů Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, Evžena Zornera, Míši Růžičkové, Ilji Hurníka a Oldřicha Kašpara.

Měla jsem možnost sledovat rozvoj komunikačních dovedností v dané třídě po dobu deseti měsíců. Zasluhou paní učitelek, které s dětmi logopedickou prevencí provádí, se děti zlepšily jak v samostatném vyjadřování, tak ve všech rovinách řeči. Děti se naučily lépe komunikovat, zlepšily se sociální vztahy ve třídě. Dechová cvičení, artikulační cvičení, cvičení sluchové a zrakové percepce zvládají děti mnohem lépe, než na začátku. Také se zlepšil jazykový cit. Mé činnosti tuto snahu podpořily a přispívaly na zlepšení těchto dovedností.

- **Je vhodné využít hudební činnosti jako součást logopedické prevence v MŠ?**

Jak?

Díky praktickému využití sborníku činností v praxi jsem si potvrdila, že hudební činnosti využít jako součást logopedické prevence lze. Činnosti je možné sestavit tak, aby na sebe vzájemně navazovaly a doplňovaly se.

- **Co všechno by měly jednotlivé lekce obsahovat, aby u dětí podporovaly správný rozvoj řečových schopností?**

U dětí s řečovými deficity je vhodné zařadit jako prevenci zařadit činnosti zaměřené na sluchové vnímání, zejména sluchového rozlišování; na zrakové vnímání – zrakovou paměť, zrakové rozlišování, zrakovou analýzu a syntézu. Dále je vhodné zařadit různá dechová cvičení, která vedou ke koordinaci dechu a mluvy (Bytešníková, 2012). Nezbytná jsou také cvičení artikulační, při kterých dochází k procvičení mluvních orgánů. Vhodnou částí je rozvíjení motoriky – hrubé i jemné. Z hrubé motoriky vychází rozvoj motoriky jemné a dále grafomotoriky a oromotoriky (Bytešníková, 2012). Při hudebních činnostech můžeme u dětí procvičit tyto složky najednou, dochází k dýchání, artikulaci, zrakovému i sluchovému vnímání, rytmizaci a při doplnění hudby pohybem i k podpoře motoriky.

- **Jak by měly být jednotlivé lekce dlouhé?**

Mé činnosti probíhaly vždy v čase od 8:30 do 9:00. Následovala svačina a po ní pokračovala od 9:20 do 10:15 – 10:30. Dohromady tedy 30 minut před svačinou a 55 – 70 minut po ní. Myslím, že délka je individuální, je nutné přizpůsobit ji dětem, kolektivu.

- **Jak lekci správně motivovat a co vše je do ní vhodné zařadit, aby děti dělaly činnosti se zájmem?**

Motivaci písní a její propojení hodnotím kladně. Velmi vhodnou pomůckou jsou kartičky s obrázky; dále pomůcky ke konkrétním tématům.

- **Jaké pomůcky je možné využívat?**

V praxi se mi osvědčilo využívat pomůcky k dechovým činnostem (např. krepový papír, ořechová skořápka, papírová vločka), k artikulačním činnostem (např. brčko), k hudebním činnostem (obrázky – o čem zpíváme). Veškeré pomůcky jsou uvedeny u každé lekce.

Díky zpracování této práce jsem si rozšířila pedagogické znalosti v oblasti logopedické prevence a v oblasti hudebních činností v MŠ. Určitě v praxi tento metodický materiál využiji a byla bych velmi ráda, kdyby byl inspirací pro další učitelky mateřských škol.

ZHODNOCENÍ

Vydáno pro Ludmilu Holejšovskou, studentku Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích, která u nás – ve třídě pro děti s narušenou komunikační schopností MŠ Kubatova, zřízené podle paragrafu 16/9 novely Školského zákona měla program zaměřený na logopedickou prevenci ve školním roce 2016/2017.

Studentka zaměřila svůj program na logopedickou prevenci. Program kvalitně připravila, časově dobře rozvrhla, vhodně děti motivovala. Daný program byl po stránce didaktické a metodické výborně zpracován. S dětmi pracovala trpělivě, klidně a srozumitelně vysvětlila postup práce, brala ohled na pomalejší tempo dětí a nutnost opakování, volila individuální přístup.

Rodiče souhlasí s využitím fotografií svých dětí pro účely bakalářské práce studentky Ludmily Holejšovské.

Podpis

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2016.
2. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.
3. BEZDĚKOVÁ, Jana. *Učíme naše dítě mluvit: řečová výchova dítěte od narození do sedmi let*. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2008. ISBN 978-80-87156-02-5.
4. BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.
5. JÁNSKÝ, Petr. *Já, písnička: Zpěvník pro žáky základních škol*. Music Cheb, 1994. ISBN 80-85925-01-X.
6. JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.
7. KAZDOVÁ, Vlastimila. *Správná řeč: předpoklad úspěšného školáka*. Ostrava: Montanex, 2011. Logopedie. ISBN 978-80-7225-354-8.
8. KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3941-0.
9. KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-1110-9.
10. KOŠEK BARTOŠOVÁ, Iva a Blanka KŘOVÁČKOVÁ. *Už brzy půjdu do školy: práce s předškoláky v mateřské škole a přípravné třídě*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0702-3.
11. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.
12. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2005. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-056-9.
13. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3080-6.

14. LIPNICKÁ, Milena. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0381-0.
15. NEZVALOVÁ, D. Akčním výzkumem k zlepšení kvality školy. *e-Pedagogium* (online), 2002, roč. 2, č. 4. [cit. 2017-3-25]. Dostupné na [www: <http://epedagog.upol.cz/eped4.2002/clanek02.htm>](http://epedagog.upol.cz/eped4.2002/clanek02.htm). ISSN 1213-7499.
16. OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.
17. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
18. RŮŽIČKOVÁ, Míša. *Zpěvník: Veselé písničky pro kluky a holčičky*. Cheb: G +W spol., 2014. ISBN 979-0-06-50992-1.
19. SVĚRÁK, Zdeněk. *Když se zamiluje kůň: písničky s notami a akordy pro děti i dospělé*. Ilustroval Vlasta BARÁNKOVÁ. Praha: Fragment, 2004. ISBN 8072009109.
20. SVOBODOVÁ, Eva, Alena VÁCHOVÁ a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Do školky za zvířátky: metodika práce s příběhy v MŠ*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0185-4.
21. ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál, 1999. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 8071783234.
22. ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA. *Klinická logopedie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-546-6.
23. TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0629-3.
24. TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.
25. UHLÍŘ, Jaroslav. *Zpěvník*. Praha: Fragment, 2008. Největší hity. ISBN 978-80-253-0666-6.
26. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
27. <http://zpivanipropupiky.cz/hudba-a-vychova/rekni-to-pisni-aneb-o-vlivu-hudby-a-zpevu-na-schopnost-deti-naucit-se-jazyk/> [online]. [cit. 2017-04-07].

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 S písničkou od podzimu do léta (zdroj vlastní)	32
Tabulka 2 Fonematický sluch (zdroj vlastní).....	42
Tabulka 3 Rozvoj slovní zásoby (zdroj vlastní)	52

OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY

Obrázek 2 Zájí - Fonematický sluch

Obrázek 3 Zájí - Předmatematická gramotnost

Obrázek 4 Zájí - Jemná motorika

Obrázek 5 Říjen – Materiál k písni Krávy, krávy

Obrázek 6 Říjen - Hrubá motorika, artikulační cvičení

Obrázek 7 Listopad -
Obrázkový materiál k písni Pekla vdolky

Obrázek 8 Listopad - Zpíváme píseň Pekla vdolky

Obrázek 9 Prosinec - Hrubá motorika - hra Na Lucifera (Zrakové vnímání)

Obrázek 10 Prosinec - Zpíváme píseň Popletení čertíci

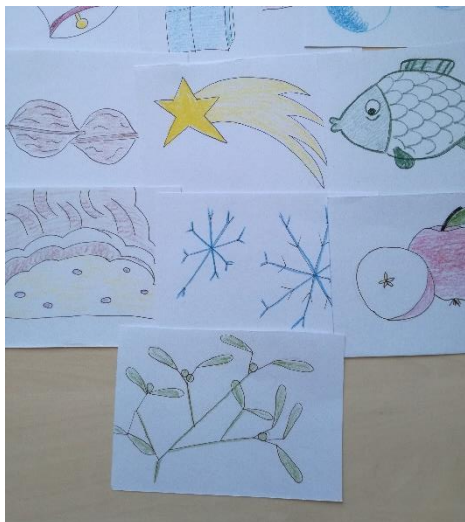
Obrázek 11 Prosinec - Dechové cvičení "Foukáme lodičky"

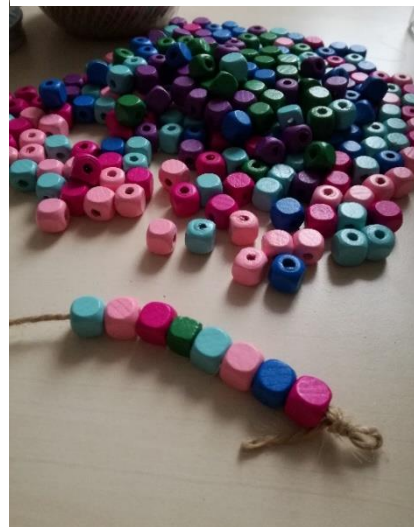
Obrázek 12
Prosinec - Fonematically sluch

Obrázek 13 Prosinec - Obrazový materiál

Obrázek 14 Únor - Navlékání korálků pro princeznu

Obrázek 15 Březen - Zpíváme píseň Sedmikráska a procvičujeme jemnou motoriku

Obrázek 16 Březen - Zpíváme s pohybem a procvičujeme fonemický sluch

Obrázek 17 Duben - Zrakové vnímání

Obrázek 18 Květen - Obrazový materiál k písni "To se podaří"

Obrázek 19 Využíváme hudební nástroje i hru "na tělo"

SEZNAM OBRÁZKOVÝCH PŘÍLOH

Obrázek 1 Jazykový strom (Wendlandt, 2000), Bytešníková 2012	13
Obrázek 2 Září - Fonemický sluch	71
Obrázek 3 Září - Předmatematická gramotnost	71
Obrázek 4 Září - Jemná motorika	71
Obrázek 5 Říjen - Hrubá motorika, artikulační cvičení	72
Obrázek 6 Říjen – Materiál k písni Krávy, krávy	72
Obrázek 7 Listopad - Obrázkový materiál k písni Pekla vdolky	72
Obrázek 8 Listopad - Zpíváme píseň Pekla vdolky	72
Obrázek 9 Prosinec - Hrubá motorika - hra Na Lucifera (Zrakové vnímání)	72
Obrázek 10 Prosinec - Zpíváme píseň Popletení čertíci	73
Obrázek 11 Prosinec - Fonemický sluch	73
Obrázek 12 Prosinec - Dechové cvičení "Foukáme lodičky"	73
Obrázek 13 Prosinec - Obrazový materiál	74
Obrázek 14 Únor - Navlékání korálků pro princeznu	74
Obrázek 15 Březen - Zpíváme píseň Sedmikráska a procvičujeme jemnou motoriku ..	74
Obrázek 16 Březen - Zpíváme s pohybem a procvičujeme fonemický sluch	75
Obrázek 17 Duben - Zrakové vnímání	76
Obrázek 18 Květen - Obrazový materiál k písni "To se podaří"	76
Obrázek 19 Využíváme hudební nástroje i hru "na tělo"	76

NOTOVÉ PŘÍLOHY

Notový zápis 1 Měla babka (lidová)

Měla babka

česká

Mě-la bab - ka čty - ři jab - ka a dě-dou - šek jen dvě,
 dej mi, bab - ko, jed - no jab - ko, bu - de - me mit stej - ně.

2. Měl dědoušek, měl kožíšek a babička jupku,
 pojď, dědoušku, na mazurku, já si s tebou dupnu.

Notový zápis 2 Krávy, krávy (Svěrák, Uhlíř)

10

2. Krávy, krávy ✕

Středně
 4x

1. Krá - vy, krá - vy, jak si vlast - ně po - ví - dá - te? Krá - vy, krá - vy,
 2. Koč - ky, koč - ky, jak si vlast - ně po - ví - dá - te? Koč - ky, koč - ky,
 3. Pejs - ci, pejs - ci, jak si vlast - ně po - ví - dá - te? Pejs - ci, pejs - ci,
 4. Ha - di, ha - di, jak si vlast - ně po - ví - dá - te? Ha - di, ha - di,
 ja - kou má - te řeč?
 ja - kou má - te řeč?
 ja - kou má - te řeč?
 ja - kou má - te řeč?

Živě

1. Bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú,
 2. Mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau,
 3. Haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf,
 4. Sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss,

bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú, bú,
 mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau, mňau,
 haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf, haf,
 sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss, sss,

Notový zápis 3 Pekla vdolky (lidová)

Česká

PEKLA VDOLKY

(Polka)

Vesele D E A⁷ D

1. Pekla vdolky, z bí-lý mouky, sy-pa-la je per-ní-kem,

Hm E Em A⁷ D

há-ze-la je Hon-zíč-ko-vi o-tev-ře-ným o-kýn-kem.

2. "Jez, Honzíčku, jsou dobrý,
jsou perníkem sypaný,
budou-li ti dobře chutnat,
jsou tam ještě takový."

Notový zápis 4 Popletení čertíci (Míša Růžičková)

POPLETENÍ ČERTÍCI

My jsme ma - lí čer - tí - ci, za cha - tr - čí spí - me,
my se vů - bec ni - če - ho, my se ne - bo - jí - me.
Ref. A když ve - čer slun - ce z ne - be na zem sne - se se,
a - ni v čer - no - čer - ném le - se ne - bo - jí - me se,
a - ni v čer - no - čer - ném le - se ne - bo - jí - me se.
Šup tam s ním, šup tam s ním, pod ko - tel si při - lo - žím.

Když se večer sešerí jdeme strašit lidi
to náš strejda lucifer to on moc rád vidí
Ref. A když večer slunce z nebe ...

Ve škole nás naučili jak se straší lidi
ve strašení předhání se všichni čertí braši
Ref. A když večer slunce z nebe ...

Anděl, čert a Mikuláš, skáče kdo má nohy,
ten kdo zlobí nebo lže, zmodrají mu nohy
Ref. A když večer slunce z nebe ...

Notový zápis 5 Koledy

Štědrej večer nastal

česká

Musical notation for the song 'Štědrej večer nastal'. It consists of two staves in 2/4 time, key of D major. The melody is on the first staff and the accompaniment is on the second. Chords are indicated above the notes: D, Emi, A, D, Hmi, Emi, A7, D, Hmi, Emi, A7, D.

Ště - drej ve - čer na - stal, Ště - drej ve - čer na - stal,
ko - le - dy při - chystal, ko - le - dy při - chys - tal.

2. Panímámo, vstaňte, panímámo, vstaňte,
koledy nám dejte, koledy nám dejte.
3. Panímáma vstala, panímáma vstala,
koledy nám dala, koledy nám dala.

VESELÉ VÁNOČNÍ HODY

Česká

(Doprovod: Začátek ad libitum, repetice 4)

Musical notation for the song 'Veselé vánoční hody'. It consists of two staves in 2/4 time, key of C major. The melody is on the first staff and the accompaniment is on the second. Chords are indicated above the notes: C, F, C, G7, C, F, C, G7, C, G7, C, G7, C. The tempo is marked 'Allegretto'.

1. Ve-se-lé vánoč - ní ho - dy, zpí - vejte dítky ko - le -
dy, o tom, co se vskutku stalo, že se lidem naro-dilo dě - řát - ko.

2. Potmě leží, nemá svíčky,
na nebi mu svítí hvězdičky.
Ty, jenž všechen oděv dáváš,
samo's nahý a nic nemáš, děťátko.
3. Přišli chudí pastouškové,
zpívali jsou chvály nové;
vítej nám, andělský králi,
tebe jsme zdávna žádali, děťátko.

Stojí vrba košatá

moravská

Musical notation for the song 'Stojí vrba košatá'. It consists of two staves in 2/4 time, key of D major. The melody is on the first staff and the accompaniment is on the second. Chords are indicated above the notes: D, G, D, A, A7, D, A7, D, Emi, A7, D.

Sto - jí vr - ba ko - ša - tá, hej, hej, ko - le - da,
na ní ko - za ro - ha - tá, hej, hej, ko - le - da.

2. Přišeltě k ní kmotr vlk,
natahuje na ni krk.
3. Paní kmotra, pojd' dolů.
A já dolů nepůjdu.
4. Ty máš velký zubiska,
natáh bys mně kůžiska.

Notový zápis 6 Sněží (lidová)

SNĚŽÍ

1. Sněží, sněží, mráz kolem běží,
2. Fouká, fouká, bílá je louka,

zima je kočička, hřbet se jí ježí.
zima je pejskovi, ke kamnům kouká.

AK

Notový zápis 7 Maškarní plesy (Svěrák, Uhlíř)

Maškarní plesy

Nej-lep-ší ple-sy jsou maš-ka-r-ní, půj-de-me s De-ni-sou za pár dní.
S mas-ka-mi sklí-zí-me ú-spě-chy, před-lo-ni by-ly jsme za ble-chy.

Nejlepší plesy jsou maškarní
půjdeme s Denisou za pár dní
S maskami sklízíme úspěchy
předloni byly jsme za blechy

82

Notový zápis 8 Sedmikráska (Kašpar, Brukner, Hurník)

Vyrostla nám zčista-jasna sedmikráska sedmikrásná.
 Ma-lič - ká ky-tič-ka v ze-le-ných botičkách,
 ve žlu-tém klobouku na čerstvém pa-louku.

Podle španělské pohádky napsal Oldřich Kašpar,
 přebásnil Josef Brukner, zhudebnil Ilja Hurník
 Sluníčko, roč. 9, č. 7)

Notový zápis 9 Travička zelená (lidová)

TRAVIČKA ZELENÁ (Doprovod: 4)

Česká
 Veselé

1. Travička ze-le-ná, to je moje po-tě-še-ní, travička zelená,
 to je moje pe-ří-na. Jak jen z ja-ra začne pučit, nechci já se
 doma mučit. Tra-vič-ka ze-le-ná, to je mo-je pe-ří-na.

2. Travička zelená, to je moje potěšení, Když si smyslím, na ni sednu,
 travička zelená, to je moje peřina. když si smyslím, na ni lehnu:
 Travička zelená, to je moje peřina.

Notový zápis 10 To se podaří (Zorner)

TO SE PODAŘÍ

Text a hudba:
Evžen Zorner

C Dmi G C

Ma-mín-ko, má-mo, já tě mám rád, chtěl bych ti ně-co k tvé-mu svát-ku dát.

Dmi Emi Dmi C F C G C

ky-tíč-ku, rů-žič-ku, že tě no-sím v sr-díč-ku - a tuh-le ma-lou pís-nič-ku.

C Dmi G C

Ma-mín-ko, má-mo, to se po-da-ří, náš tá-ťa se mnou dnes-ka u-va-ří

Dmi Emi Dmi C F C G C

mis-tič-ku pu-dín-ku a na-vrch ro-zin-ku a k to-mu vel-kou pu-sín-ku.

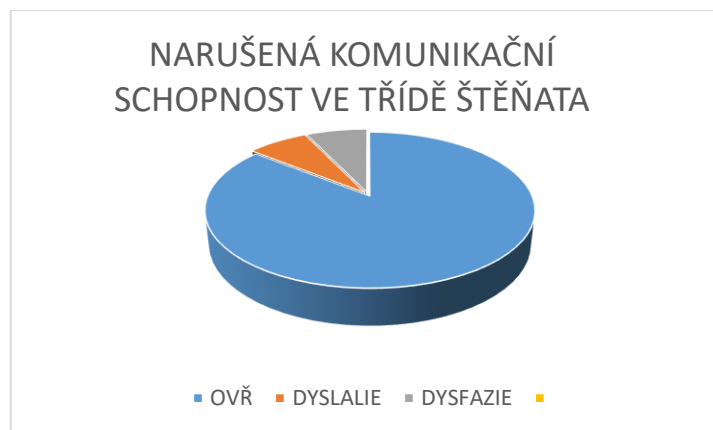

SEZNAM NOTOVÝCH PŘÍLOH

Notový zápis 1 Měla babka (lidová)	78
Notový zápis 2 Krávy, krávy (Svěrák, Uhlíř).....	78
Notový zápis 3 Pekla vdolky (lidová)	79
Notový zápis 4 Popletení čertíci (Míša Růžičková).....	80
Notový zápis 5 Koledy	81
Notový zápis 6 Sněží (lidová).....	82
Notový zápis 7 Maškarní plesy (Svěrák, Uhlíř)	83
Notový zápis 8 Sedmikráska (Kašpar, Brukner, Hurník).....	84
Notový zápis 9 Travička zelená (lidová)	84
Notový zápis 10 To se podaří (Zorner)	85

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Logopedické vady u dětí ve třídě Štěňata

Graf 1 Logopedické vady u dětí ve třídě Štěňata.....	86
---	----